

Směrnice PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců

Obsah:**Základní ustanovení****Změny směrnic**

Vstoupení v platnost a přechodné lhůty směrnic PRO-BIO

Nařízení (ES) č. 834/2007 a nařízení (ES) č. 889/2008

1. Péče o krajinu a ochrana přírody**2. Pěstování rostlin**

2.1 Produkce na orné půdě a trvalých travních porostech

2.2 Pěstování zeleniny, bylin, jahod a okrasných rostlin

2.3 Ovocné školky, ovocnářství, vinařství a chmelařství

2.4 Sběr volně rostoucích rostlin

3. Chov zvířat

3.1 Skot, ovce a kozy

3.2 Koně

3.3 Prasata

3.4 Nosnice a brojleři

3.4.1 Odchov kuřic

3.4.2 Malá drůbež (křepelky a holubi)

3.6 Oborová zvěř – daňci a jeleni

3.7 Chov králíků

3.8 Rybníční hospodářství a chov ryb

3.9 Chov včel

4. Produkce hub**5. Vyloučené technologie**

5.1 Zákaz genetické modifikace

5.2 Zákaz použití antropogenních nanomateriálů

6. Přechodné období**7. Technika a skladování****8. Obchodování s nakoupeným zbožím****9. Ochrana zdrojů a životního prostředí****10. Sociální odpovědnost a spravedlnost**

Příloha 1: Přípustné zatížení zvířaty

Příloha 2: Povolena hnojiva

Příloha 3: Povolena opatření a účinné látky k ošetřování rostlin

Příloha 4: Konvenční krmiva povolena pro nákup

Příloha 5: Krmné suroviny minerálního původu a doplňkové látky ve výživě zvířat

Příloha 6: Prostředky povolené k čištění a dezinfekci stájí, stájového zařízení a nástrojů používaných ve stájích

Příloha 7: Seznam povolených účinných látek v čisticích a dezinfekčních prostředcích v rostlinné produkci

Příloha 8: Směrnice pro použití kompostu

Příloha 9: Provoz bioplynových stanic a použití digestátu

Příloha 10: Doporučení k regulaci škůdců

Příloha 11: Léčiva, jejichž použití v chovu zvířat je zakázáno, resp. omezeno

Základní ustanovení

Ekologičtí sedláci, členové PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců usilují dobrovolně o to, aby každá farma byla v maximální možné míře uzavřeným zemědělským nebo zahradnickým podnikem, a to nejen z hlediska pěstování rostlin a chovu zvířat, ale také z hlediska biodiverzity a péče o krajinu.

Co se týče struktury a vlastnické formy, víme, že každá farma je jiná a diverzita v této oblasti je vítaná a cílená.

Cílem práce je zachování a zvyšování trvalé úrodnosti půdy, rostlinných druhů a plemen zvířat. Toho se dosahuje utvářením podniku jako organismu s vnitřními koloběhy.

Veškerá dílčí opatření a vytváření struktur, jako například management organického hnojení, široké oseední postupy, pěstování směsek, přirozený a mnohostranný chov zvířat, ekologicky orientovaná krajinotvorba, biologická ochrana před škůdci, použití vhodné mechanizace a racionální organizace, slouží k posílení podnikového organismu.

Nedílnou součástí postupů ekologického zemědělství je od prvopočátku úsporné zacházení s energií a surovinami, ochrana vody a půdy, udržování čistoty ovzduší, péče o krajinu a ochrana přírody.

V neposlední řadě se produkcí dieteticky plnohodnotných potravin vytvářejí základy pro moderní a dlouhodobou péči o lidské zdraví.

S ohledem na budoucí sociální vývoj dokáže ekologické zemědělství významnou měrou přispívat k vytváření lidsky důstojných pracovních míst a k tvorbě ekologicky relevantních cen.

Ekologické zemědělské metody mají své vlastní základy, které z velké části vycházejí z poznatků biologicko-dynamického hospodaření. Tyto základy je třeba neustále vědecky rozvíjet. Přitom je důležité zkoumat nejen přímé vztahy příčiny a následku, nýbrž orientovat úsilí o poznání celostně na podnikový organismus jako celek a na jeho vnější i vnitřní vztahy.

Změny směrnic

Vstoupení v platnost a přechodné lhůty směrnic PRO-BIO

Všechny změny směrnic vstupují v platnost zveřejněním v Infolistu pro členy svazu PRO-BIO. Všechny smluvní podniky svazu PRO-BIO mají od zveřejnění změn ve směrnících jeden rok, v případě stavebních úprav dva roky na to, aby tyto změny realizovaly, pokud Svaz PRO-BIO nedefinuje jiné lhůty nebo pokud jiné lhůty nejsou předepsány Nařízením (ES) č. 834/2007.

Nařízení (ES) č. 834/2007 a nařízení (ES) č. 889/2008

Nadstandardní směrnice svazu PRO-BIO vychází ze zákonných ustanovení nařízení Rady (ES) č. 834/2007 ze dne 28. června 2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů“ a „nařízení Komise (ES) č. 889/2008 ze dne 5. září 2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu“ a jejich pozměňovacích nařízení (dále nazývána „nař. EU“). Smluvní podniky svazu PRO-BIO jsou navíc povinny dodržovat směrnice PRO-BIO i ustanovení výše uvedených nařízení v jejich momentálně platném znění.

1. Péče o krajinu a ochrana přírody

Péče o krajinu je podstatným úkolem zahradníků a zemědělců. Je rozhodujícím předpokladem biologické ochrany před škůdci a s ohledem na ekologii a ochranu druhů je doplňkovou službou pro společnost.

Cílem je rozmanité utváření krajiny s mokřady, porosty dřevin a různými plochami porostlými planými bylinami a trvalými travními porosty.

Zemědělské strukturní prvky mají být rozšiřovány co do počtu i rozsahu a v podobě nášlapných kamenů, refugií a tlumicích zón maximálně propojeny (propojená síť biotopů).

Velké polní hony mají být pomocí polních dřevin rozčleněny.

S nutností přizpůsobení konkrétní situaci v dané krajině se pro orientaci doporučují následující krajinotvorné prvky:

Délka křovinatých pásů a stromořadí má být minimálně 30 m/ha zemědělské půdy (ZP) nebo minimálně 1 %, lépe však nad 5 % ZP.

Podíl malých vodních ploch na stanovištích s vysokou hladinou spodní vody nebo s povrchovou vodou má činit nad 0,1 % ZP.

Při výsadbách dřevin se dává přednost pestrému složení stanovištně typických, původních, ekologicky cenných a plané plody nesoucích stromů a keřů.

Staré dřeviny – zvláště staré ovocné stromy – jsou začleněny do soustavy rostlin.

Mýcení původního lesa je zakázáno.

Ekologicky zvláště cenné okrajové struktury/meze (rezervoáry polní flóry: ochrana rostlinných genetických zdrojů), ale i cíleně založené květnaté pásy mají být minimálně 3 m široké a maximálně jednou za rok (co nejpozději) sekané. Tyto okrajové struktury by měly být součástí hranic honů, cest, příkopů, křovinatých výsadeb, stromořadí, remízů, mokřadů a jiných částí zemědělství.

Vodní toky mají být utvářeny přírodním způsobem a za vhodných podmínek na okraji osázeny dřevinami. Rozvodnice se pokud možno zalesní.

Praktická údržba krajiny (zejména sekání, čištění příkopů, řez dřevin aj.) by se kvůli možnému závažnému poškození typických organismů neměla provádět na jaře a měla by se řídit aspekty podpory užitečných organismů a ochrany biotopů. Louky a pastviny by se proto neměly po začátku snůšky vláčet ani válet. Při sklizni, resp. seči se mají používat tzv. chrániče zvíře. Termíny seče mají být voleny pokud možno tak, aby velká část rostlin vykvetla.

Při seči luk by se proto mělo přednostně používat lištové žací ústrojí, výška seče by měla být větší než 7 cm a systém seče by měl zvířatům umožňovat útěk (např. pásová seč nebo plošná seč zevnitř ven).

Stromy, nacházející se na pozemku, by neměly být využívány k upevňování ohradníků (např. hřebíky nebo drátem).

Péče o krajinu není praktikována jen jako údržba ve smyslu klasické ochrany přírody. Jde mnohem spíše o ekologicky a sociálně vhodné rozvíjení daného krajinného typu.

2. Pěstování rostlin

2.1 Produkce na orné půdě a trvalých travních porostech

Oživující organické hnojení, obdělávání půdy rozvíjející půdní garé, šetrné vůči struktuře půdy a omezující půdní erozi, dodržování osevního postupu a pěstování takových druhů a odrůd kulturních rostlin, které jsou přizpůsobeny danému regionu a podniku, jsou podstatnými prvky ekologického zemědělství. To je předpokladem zdravých rostlin, zdravých zvířat a zdravých lidí. Základem ekologického zemědělství je trvalé zachovávání a zvyšování půdní úrodnosti.

Cíle a doporučení

Jedním z cílů ekologické produkce rostlin je pěstovat zdravé a vitální rostliny. Proto je třeba klást zvláštní důraz na preventivní opatření.

Agrotechnická opatření mají vždy svůj optimální termín; v ekologickém zemědělství nelze jeho promeškání „chemicky napravit“. Svědomité dodržování agrotechnických termínů je do značné míry určující pro pěstitelský úspěch.

Základem hnojení jsou zbytky rostlin a kořenů a hnůj hospodářských zvířat, zvláště skotu. Zetlelá rostlinná hmota obsahuje a podporuje půdní organismy, upravený zvířecí hnůj navíc zlepšuje kvalitu humusu.

Povolená minerální doplňková hnojiva a organická obchodní hnojiva lze aktivovat kompostováním nebo jinými oživujícími procesy.

Je třeba dbát na zachování, popřípadě dosažení náležité hodnoty pH. V případě potřeby je třeba upravit pH vápněním.

Plochy ponechané ladem mají být aktivně zatravněny.

Jednotlivé hlavní plodiny nemají v průměru dlouholetého osevního postupu překročit následující podíly: obiloviny max. dvě třetiny, pšenice a kukuřice max. polovina.

Pomocí osevního postupu a pěstováním směsek je třeba vytvářet rostlinná společenstva, která budou vyrovnávat jednostrannosti monokultur. Harmonická doprovodná flóra může příznivě ovlivnit vývoj kulturních rostlin i vytvoření druhově bohaté flóry a fauny, je-li její hustota náležitě regulována. Problematickým plevelům by měla být věnována zvláštní pozornost a měly by být regulovány především profylakticky.

Šlechtění rostlin

Jako rodičovské organismy je třeba používat odrůdy, které nebyly vyšlechtěny pomocí zásadně zakázaných šlechtitelských technik (např. genetické modifikace).

Genom je respektován jako nedělitelná jednotka. Při šlechtění ekologických odrůd jsou zakázány technické modifikace genomu (např. ionizující záření, použití mutagenních látek, přenos izolované DNA, RNA nebo proteinů).

Buňka je respektována jako nedělitelná jednotka. Technické zásahy do izolované buňky na umělém médiu nejsou přípustné (např. genetická modifikace, narušení buněčných stěn a rozpuštění buněčných jader kvůli cytoplasmatické fúzi).

Ekologičtí šlechtitelé mohou vznést požadavek na právní ochranu svých odrůd, ekologické odrůdy by však neměly být patentovány.

Je třeba usilovat o používání ekologicky vyšlechtěných a regionálně osvědčených odrůd s vysokou genetickou rozmanitostí. Odrůdy mají být schopné přizpůsobit se díky množení na podnikových pozemcích podmínkám organismu daného statku. Hybridní odrůdy těmto požadavkům nevyhovují. Proto by se měl pěstitel používat hybridního osiva do značné míry zřídci.

Stabilizace adaptovaných odrůd lze dosáhnout víceletým vlastním přeséváním, resp. smluvně zajištěným množením osiva, doplněným o komplexní regenerační opatření při pěstování, stejně jako při ošetření osiva. Doporučuje se používat biologicko-dynamické preparáty na úpravu a podporu hnoje, půdy a rostlin.

Aby se snížilo riziko kontaminace způsobené přestřikem prostředků ochrany rostlin a přenosem geneticky modifikovaných organismů (GMO) ze sousedních konvenčně obhospodařovaných pozemků, má být využito různých možností, např. dohoda se sousedy, ochranné výsadby, vytvoření tlumicích pásů, označení ploch.

Zvláštní pozornost se v ekologickém zemědělství věnuje stanovištím s přirozeným lučním porostem, která mají být obhospodařována jako kosené louky za respektování ekologických hledisek.

Cílem ekologického managementu trvalých travních porostů by měla být druhově bohatá, stanovišti přizpůsobená vegetace s přirozeně se zde vyskytujícími travinami, vikvovitými rostlinami a bylinami. Kdykoli je to možné, má být praktikována pastva.

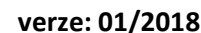
Zaorání trvalého travního porostu s následující obnovou je velkým zásahem do tohoto ekosystému, a má se proto provádět teprve tehdy, nebylo-li možné zlepšit výkonnost a druhové složení porostu pomocí jiných opatření.

V podniku bez chovu zvířat není vzhledem k chybějícím zvířatům ekologický podnikový koloběh plně utvořen. Právě zde je třeba zachovávat a zvyšovat půdní úrodnost pomocí vhodných opatření (např. utváření osevního postupu se zvýšeným podílem vikvovitých rostlin, pěstování meziplodin atd.).

Závazné minimální požadavky

zatížení zvířaty / množství hnoje	Celkové množství vlastního a nakoupeného hnoje v zemědělském podniku nesmí v průměru rotace překročit množství, které by vzniklo při maximálním přípustném počtu zvířat podle Přílohy 1 (112 kg N/ha/rok). Z toho smí maximálně 1 ekvivalent ve výši 0,5 HJ na ha (= 40 kg N/ha) a rok představovat cizí organické hnojivo (obchodní hnojivo a kompost) podle přílohy 2. Pro ekologickou produkci zeleniny platí zvláštní ustanovení.
pěstování leguminóz kvůli fixaci dusíku	Jakékoli použití syntetických a minerálních dusíkatých hnojiv, stejně jako N obsahujících hnojiv guána, čilského ledku a močoviny, lehce rozpustných fosfátů a dalších látek neuvedených v seznamu přílohy 2 je vyloučeno. Hnojiva a látky zlepšující půdu, uvedené v příloze 2, smí být

organická hnojiva a kompost	použity. U těchto hnojiv je třeba dbát na nízký obsah škodlivých látek (minimální obsah těžkých kovů). Kejda, močůvka a drůbeží hnůj z konvenčního chovu nesmí být použity, a to ani v upravené formě. Jiná statková hnojiva z konvenčních podniků smí být použita jen tehdy, jsou-li z hlediska obsahu škodlivin nezávadná (mj. rezidua léků, krmných doplňků a prostředků ochrany rostlin). Použity smí být jen hnojiva a látky zlepšující půdu uvedené v příloze 2. Při použití kompostu je třeba dodržet „Směrnice pro použití kompostu“. Komposty ze zelené hmoty smí být použity jen tehdy, zachovávají-li aktuální limity pro obsah těžkých kovů a cizorodých látek, stanovené svazem PRO-BIO. Zkompostovaný komunální odpad z odděleného sběru (biopopelnice) musí odpovídat kritériím svazu PRO-BIO (viz příloha 8). Kal z čistíren odpadních vod, zkompostovaný odpad a mimopodnikové fekálie nesmí být použity. Vnitropodnikové fekálie nesmí být aplikovány na porost, který je určen k lidské spotřebě. Při použití digestátu je třeba dodržet ustanovení uvedená v příloze 9. Použití digestátu z bioplynových stanic provozovaných jen s konvenčními fermentačními látkami je zakázáno.
osivo a sadba množení osiva	Osivo a sadba musí pocházet z ekologického množení. Povolení konvenčního osiva a sadby, sadbových brambor a vegetativního množitelského materiálu je vázáno na aktuální ustanovení a výklad nař. EU. Sazenice musí být vypěstovány ve vlastním podniku nebo musí být odebrány z jiného ekologického podniku. Je třeba dávat přednost osivu a sadbě pocházejícím z podniků svazu PRO-BIO nebo z jiných ekologických podniků, které splňují standardy směrnic PRO-BIO. Použití geneticky modifikovaného osiva a sadby je vyloučeno. Pěstované odrůdy by měly být vhodné pro příslušné stanovištní podmínky. K výběrovým kritériím patří především co nejmenší náchylnost, resp. co nejvyšší tolerance a rezistence vůči chorobám. Při výběru druhů a odrůd by se měl brát ohled na zajištění genetické rozmanitosti. Použité osivo a sadba nesmí být ošetřeno syntetickými chemickými prostředky. Smí být ošetřeno pouze prostředky, které jsou povoleny nadstandardními směnicemi PRO-BIO. Použití CMS hybridů, které byly získány fúzí cytoplasm nebo protoplasm, není přípustné.

2.2 Pěstování zeleniny, bylin, jahod a okrasných rostlin

Oživující organické hnojení, šetrné zpracování půdy, osevní postup a pěstování adaptovaných plodin jsou ekologické předpoklady, které platí i pro zahradu. Zahradnická produkce představuje pěstování s poměrně intenzivní přeměnou živin a krátkou dobou pěstování v hustém sledu. Proto je zvlášť důležité vytvářet příslušné látkové koloběhy.

Cíle a doporučení

Pomocí osevního postupu a pěstováním směsek je třeba vytvářet rostlinná společenstva, která budou vyrovnávat jednostrannosti monokultur.

Do osevního postupu zahradnického podniku bez chovu zvířat patří pěstování meziplodin a leguminóz, aby se využilo vlastních podnikových zdrojů dusíku. Posklizňové zbytky a další podnikový organický materiál (větve z řezu dřevin, zeminy atd.) musí být pečlivě kompostovány. Doporučuje se použití chlévské mrvy. Chlévská mrva, povolená minerální doplňková hnojiva a organická obchodní hnojiva by měla být před aplikací v podniku oživena kompostováním. K úpravě a podpoře hnoje, půdy a rostlin lze použít biologicko-dynamické preparáty nebo jiné prostředky povolené pro ekologické zemědělství. V produkci vysoce jakostní zeleniny má velký význam aplikace zralých kompostů, případně preparátů podporujících zrání.

Je třeba dbát na zachování, resp. vytvoření náležitého pH a v případě potřeba upravit pH půdy vápněním. Minimálně jednou za čtyři roky by měl být proveden rozbor půdy zjišťující pH a obsah hlavních živin.

Je třeba usilovat o využívání ekologicky vyšlechtěných, resp. vyprodukovaných a regionálně osvědčených odrůd s vysokou genetickou rozmanitostí. Hybridnímu osivu je třeba se pokud možno vyhnout. Jedním z cílů praxe ekologického zahradnictví je pěstovat rostlin tak, aby napadení škůdci a chorobami nemělo žádný nebo jen nepatrný hospodářský význam. Opatření, jimiž toho lze dosáhnout, jsou: vyvážený osevní postup, výběr vhodných odrůd, zpracování půdy za vhodných stanovištních podmínek a ve vhodném termínu, hnojení ve správném množství a kvalitě, zelené hnojení atd.

Pomocí vhodných zařízení a opatření, jako je výsadba křovinatých pásů, vytváření hnízdních možností, vlhkých biotopů atd., je třeba podporovat usazování užitečných živočichů.

Pro úspěšnou regulaci doprovodné flóry mají velký význam preventivní opatření (osevní postup, zpracování půdy, výběr odrůd). Jestliže doprovodná flóra nabude na pěstebních plochách rozsahu negativně ovlivňujícího pěstování a využití plodin, provede se její regulace pomocí mechanických (např. vláčení, použití prutových bran, plečkování) a termických (termická plečka) opatření nebo postupů.

Zahradní plodiny se nesmí pěstovat v bezprostřední blízkosti dálnic, skládek apod. Vzdálenost od dálnice má být min. 100 m, od rychlostní silnice nebo frekventované okresní silnice min. 30 m.

V případě nebezpečí zásahu výfukovými plyny nebo přestřiku prostředky ochrany rostlin ze sousedních pozemků musí být vysázeny ochranné křovinaté pásy, pokud od nich lze očekávat zvýšení ochranného účinku. Při pěstování léčivých rostlin a kořenin mohou být uložena přísnější opatření.

Pěstební nádoby by měly sestávat z rozložitelného materiálu nebo hlíny. Pěstební nádoby z PVC nejsou povoleny.

Závazné minimální požadavky

Hnojení a péče o humus

organická hnojiva	Použití kejdy, močůvky a slepičího trusu z konvenčních podniků, stejně jako zkompostované zelené hmoty z nezemědělského sektoru není v produkci zeleniny a bylin povoleno. V produkci bylin se navíc čerstvá mrva (u rostlin náročných na dusík jen před začátkem vegetačního období), močůvka a kejda z vlastního podniku nesmí aplikovat na pěstební plochu v roce sklizně. Kal z čistíren odpadních vod, kompost z komunálního odpadu a mimopodnikové fekálie se nesmí používat. Fekálie z vlastního podniku se nesmí aplikovat na porost, který je určen k lidské spotřebě. Plochy ležící více než 12 týdnů ladem musí být namulčovány organickým materiálem nebo zatravněny. Hnojiva a látky zlepšující půdu, uvedené v příloze 2, smí být použity.
hnojení dusíkem	Při venkovním pěstování zeleniny nesmí výše hnojení dusíkem, sestávajícího z vlastních statkových hnojiv a nakoupených organických hnojiv, překročit 110 kg N/ha a rok v průměru osevního postupu zelinářsky užívané plochy. Tam, kde 50 % a více aplikovaného dusíku pochází z kompostovaného hnoje, smí být použito až 140 kg N/ha a rok v průměru osevního postupu.
ochrana rostlin	
ošetření rostlin	Použití syntetických chemických prostředků ochrany rostlin včetně mořidel k hubení škůdců a rostlinných chorob není přípustné. Použití syntetických regulátorů růstu je zakázáno. K ošetřování rostlin jsou povoleny opatření a účinné látky uvedené v příloze 3.
regulace doprovodné flóry	Použití syntetických chemických herbicidů je zakázáno.
zeminy a substráty	Bezpečné pěstování zeleniny (na minerální vatě, hydroponie, pěstování na tenké vrstvě apod.) není povoleno. Rychlení čekanky ve vodě je povoleno, musí však být při prodeji deklarováno. Povoleno je nádobové pěstování bylin a podobných produktů, kdy je

	nádoba prodávána spolu s rostlinou. Zeminy a substráty lze propařovat. Mělké propaření půdy k regulaci doprovodné flóry je přípustné. K hlubokému propaření za účelem dezinfekce půdy je nutné zvláštní povolení. Použití rašeliny a syntetických látek na pěstebních plochách není povoleno. U zemin pro pěstování sadby a pro pěstování v nádobách smí substrát sestávat max. ze 70 % z rašeliny. Přednost by měla dostávat ekologicky přijatelná náhrada rašeliny. Použití syntetických látek zlepšujících půdu není ani u sadby povoleno. Nakoupené zeminy a doplňkové látky do substrátů nesmí obsahovat látky, které neodpovídají směrnicím PRO-BIO. Před výběrem nových materiálů je nezbytná konzultace se svazem PRO-BIO. Při obhospodařování je třeba dbát na to, aby nedošlo k zasolení vody a půdy jakožto zdrojů.
osivo a sadba	Osivo a sadba musí pocházet z ekologického množení. Povolení konvenčního osiva a sadby i vegetativního množitelského materiálu je vázáno na aktuální ustanovení a výklad nař. EU. Použití geneticky modifikovaného osiva a sadby je vyloučeno. Použití CMS hybridů, které byly získány fúzí cytoplasm nebo protoplasm, není přípustné.
produkce klíčků	Při produkci klíčků a narašených rostlin musí osivo, kořeny a rizomy pocházet z ekologického množení. Přednost je přitom třeba dávat materiálu pocházejícímu z podniků PRO-BIO nebo jiných ekozemědělských svazů, splňujících standardy směrnic PRO-BIO. Voda použitá k narašování a nakličování musí mít kvalitu pitné vody. Substráty a nosné materiály nesmí obsahovat látky, které neodpovídají směrnicím. Před výběrem materiálů je nezbytná konzultace se svazem PRO-BIO.
mulčovací materiály při venkovním pěstování	Přednostně by měly být použity organické mulčovací materiály (zelená hmota, sláma, příp. kůra apod.). Technické mulčovací materiály (mulčovací fólie, textilie, papír) musí být používány úsporně, a je-li to možné, recyklovány.
sláma	Rostlinné materiály, jako je zelená hmota, senáž a sláma, smí být za účelem mulčování použity jen v případě, že pocházejí z ekologické produkce.

Pěstování pod sklem a plasty

konverze	Při konverzi konvenčně obhospodařovaných skleníků a fóliovníků je třeba předložit půdní rozbor prokazující obsah těžkých kovů a případné zatížení prostředky ochrany rostlin (např. chlorované uhlovodíky aj.).
úspory energie, ochrana životního prostředí	Z důvodu úsporného zacházení s neobnovitelnými zdroji energie musí vytápění skleníků zůstat omezeno na pěstování sadby, rychlení a pěstování hrnkových bylin. Ostatní kultury smí být v zimě pouze udržovány v bezmrazé teplotě (asi 5 °C). Dále je třeba vyčerpat možnosti využití obnovitelné energie i tepelné izolace. Plastové odpady, také použité zbytky fólií a textilií je třeba, je-li to možné, recyklovat.
souběžné pěstování	Vzájemně nerozlišitelné odrůdy plodin nesmí být pěstovány současně na plochách s různým stupněm certifikace.
uskladnění a úprava	Použití syntetických chemických prostředků na ochranu zásob, skladování ve zdravotně závadných nádobách a použití chemických čisticích prostředků při mytí produktů, použití prostředků ničících choroboplodné zárodky a použití radioaktivního záření je zakázáno. (Viz příloha 10, Doporučení k regulaci škůdců.) Nachází-li se v podniku produkty s různým stupněm certifikace, je třeba je jednoznačně označit a skladovat odděleně.

2.3 Ovocné školky, ovocnictví, vinohradnictví a chmelařství

Jakožto každoročně kvetoucí trvalá kultura je ovocný sad vyhledávaným biotopem pro množství planých rostlin a volně žijících živočichů, mezi nimi i pro velký počet užitečných organismů.

Ovocný sad lze také kombinovat s produkcí zeleniny.

Extenzivní ovocné sady lze zároveň využívat jako pastviny a tím se také starat o dodávání živin.

Naproti tomu výlučné intenzivní ovocnictví v plantážích, stejně jako vinohradnictví a chmelařství, vyžaduje zvláštní ekologická opatření.

Cíle a doporučení

Podstatným opatřením pro zachování a zvyšování půdní úrodnosti je zatravnění. Osetím vhodnými rostlinami (leguminózy, byliny, traviny) se půda zúrodňuje a stabilizuje.

Monokultury je třeba nahradit druhově bohatými směsmi, přednostně složenými z rostlin typických pro dané stanoviště.

Pro kultivaci půdy, kypření půdy, nový výsev a za sucha v létě lze zatravnění přerušit. Dodáváním organické hmoty je třeba zachovávat stálý obsah humusu.

Závazné minimální požadavky

zatravnění	Jednoleté, případně víceleté zatravnění na plochách s ovocnou výsadbou musí být provedeno minimálně na 50 % plochy (např. v meziřadí nebo v řadách ovocných stromů). Jako zatravnění se pěstují jak trávy a leguminózy, tak i byliny a kvetoucí rostliny (jetel, svazenka apod.) jako včelí pastva a na podporu užitečných živočichů. Plochy ležící ladem musí být zatravněny.
osivo a sadba	Osivo a sadba musí být nakoupeny z ovocných školek, resp. množitelských podniků svazu PRO-BIO, příp. z rovnocenně certifikovaných ekologických podniků; nejsou-li zde k dispozici, pak z jiných ekologických podniků – vše za podmínky, že zde jsou k dispozici žádané odrůdy a náležitá kvalita materiálu. K použití materiálu jiného původu je nutné povolení svazem PRO-BIO. Povolení konvenčního osiva a sadby i vegetativního množitelského materiálu je vázáno na aktuální ustanovení a výklad nař. EU. Vhodné, vůči chorobám málo náchylné, tolerantní nebo rezistentní odrůdy a podnože je třeba vybírat podle stanoviště a podnikově specifických hledisek.
hnojení	Celkové množství použitých hnojiv nesmí v ovocnictví překročit 90 kg N/ha ovocné plochy a rok. Ve vinohradnictví nesmí hnojení dusíkem za tříletý turnus překročit celkové množství 150 kg N/ha, z čehož v roce hnojení smí být max. 70 kg N dostupných pro rostliny. Použity smí být

	hnojiva a látky zlepšující půdu, uvedené v příloze 2. Sláma: nakoupená sláma musí pocházet z ekologické produkce. Není-li taková sláma k dispozici, smí být použita jen taková konvenční sláma, která nebyla ošetřena regulátory růstu nebo desikanty. Kal z čistíren odpadních vod, kompostovaný odpad a mimopodnikové fekálie nesmí být použity. Vnitropodnikové fekálie nesmí být aplikovány na porost, který je určen k lidské spotřebě.
údržba rostlin	Ekologická údržba rostlin začíná agrotechnickými opatřeními, která posilují odolnost ovocné dřeviny, vinné révy nebo chmelové rostliny a snižují infekční tlak. Patří sem kultivace půdy a hnojení, stejně jako všechna další opatření údržby (výchovný řez, tvarování, zkracování letorostů, zelené práce, údržba meziřadí, kultivace půdy v řadách atd.).
ochrana rostlin	
ošetření rostlin	K regulaci výskytu škůdců a původců chorob lze použít opatření a prostředky uvedené v příloze 3.
regulace doprovodné flóry	Kultivační opatření je třeba provádět mechanicky nebo termicky. Použití herbicidů je zakázáno.
opěrný materiál	Jako podpěrný materiál nesmí být použity tropické nebo subtropické dřeviny. Tropické traviny bambus a tolkin jsou povoleny.
souběžná produkce	Vzájemně nerozlišitelné odrůdy nesmí být pěstovány souběžně na plochách s různou certifikací.

2.4 Sběr volně rostoucích rostlin

Závazné minimální požadavky

„Produkty z volného sběru“ se rozumí produkty, které vyrostly bez vlivu nebo jen s nepatrným vlivem sběrače a sběrač je sklídl trvale udržitelným a sociálně a ekologicky přijatelným způsobem.

rostliny a části rostlin z volných sběrů	Rostliny a části rostlin, pocházející z volných sběrů, mohou být označeny a certifikovány jako ekologický produkt tehdy, jsou-li splněna následující kritéria: • Rostliny nesmí být pěstovány, tzn. že nejsou prováděna žádná nebo jen nepatrná opatření, která slouží k ochraně nebo podpoře růstu (např. množení, zpracování půdy, řez, extenzivní hnojení atd.). • Rostliny se musí na stanovišti přirozeně vyskytovat a musí jít o stabilní a udržitelná stanoviště a sklizeň či sběr nesmí překročit setrvalý výnos ekosystému ani ohrozit zastoupení rostlinných nebo živočišných druhů (nesmí být ohrožena ekologická stabilita a zachování druhů v lokalitě sběru). • Při volném sběru je třeba dodržet zákonná ustanovení a v případě potřeby získat povolení ke sběru od příslušného orgánu ochrany přírody. • Možná kontaminace produktů v oblastech sběru, způsobená zanesením externích škodlivin, musí být vyloučena pomocí přiměřené vzdálenosti (minimálně 30 m) od konvenčně obhospodařovaných, resp. kontaminovaných ploch; plochy sběru nesmí být tři roky před sběrem ošetřeny prostředky nepřipustnými pro ekologické zemědělství (podle směrnic PRO-BIO a EU) a předtím nadměrně zatíženy škodlivými látkami.
oblast sběru	Oblast sběru certifikovaných produktů musí být jasně ohraničitelná a náležitě velká. Oblasti sběru je proto třeba jednoznačně definovat na základě katastrálních nebo pozemkových map (příp. nákrešů) a podléhají pravidelné kontrole, aby se zajistilo, že nedojde k použití nepřipustných prostředků a aby se omezilo riziko smíchání s necertifikovaným zbožím.
osoby provádějící sběr a odpovědné osoby	• Osoba odpovědná za sběr má být jasně identifikovaná a dobře obeznámená s oblastí sběru, kterou odpovědný podnikový vedoucí přesně definuje. • Osoba odpovědná za sběr vede záznamy o všech osobách, které z jejího pověření sbírají plané rostliny, včetně odevzdaného

označení	množství. • Všechny osoby provádějící volný sběr musí být odpovědnou osobou certifikovaného podniku svazu PRO-BIO písemně poučeny o směrnici PRO-BIO pro sběr volně rostoucích rostlin, o oblasti sběru a o certifikačních ustanoveních. • Toto poučení musí osoby provádějící sběr podepsat. Předlohu lze získat v kanceláři svazu PRO-BIO. • Odpovědná osoba vede záznamy o pověřených obchodních mezičláncích. V případě meziskladu musí být navíc s příslušnými provozovateli skladu uzavřeny smluvní dohody. • Obchodní mezičlánky a mezisklady se stávají součástí kontroly. Rostliny pocházející z volného sběru mají být pro kupce jasně a zřetelně odlišitelné od produktů ekologického zemědělství jako „produkt z volného sběru“. U „produktu z volného sběru“ se proto na etiketě, v seznamu přísad nebo v informačním textu na produktu musí upozornit na původ z volného sběru. Konkrétní podoba slovního označení přitom není předepsána. U směsného produktu, obsahujícího méně než 25 % produktu z volného sběru, může být upozornění na původ z volného sběru vynecháno.
-----------------	---

3. Chov zvířat

Systémy chovu zvláště odporující přirozeným potřebám jednotlivých živočišných druhů, jako je klecový chov, chov v etážových kotcích (flat-decks) a celoroštová podlaha, nejsou přípustné.

Při přirozeném chovu a krmení poskytují naše užitková zvířata zdravé potraviny, důležité suroviny a kromě toho cenné statkové hnojivo.

Chov našich zvířat na venkově je charakteristickým znakem středoevropské kulturní krajiny. Chov zvířat spojený s pěstováním píce propojuje jednotlivá odvětví zemědělského podniku v jeden organický celek. Náležitě ošetřované a používané statkové hnojivo zpětně příznivě ovlivňuje produktivitu a vitalitu celého zemědělského podnikového organismu.

Přestavby a novostavby v podniku je třeba provádět v souladu se zásadami přirozeného chovu zvířat a se směnicemi. Při volbě stavebních materiálů a výběru vybavení je nutné vyhýbat se látkám, které mohou ohrozit zdraví lidí a zvířat.

Při novostavbách stájí je třeba zvolit stanoviště tak, aby byla zajištěna co nejširší nabídka pastvy.

Použití neobnovitelných zdrojů energie při stavbě a provozu stájí je třeba maximálně omezit. Novostavby a přestavby sloužící chovu zvířat mají odpovídat nejnovějšímu stavu vědění o přirozeném chovu zvířat. Před povolením novostaveb a přestaveb stavebním úřadem je třeba ve fázi plánování ověřit soulad se směnicemi svazu PRO-BIO.

Cíle a doporučení

Chov zvířat prováděný v souladu se zásadami ekologického zemědělství sleduje chovné cíle, jako je upevňování zdraví, pevná konstituce, dlouhotrvající užitkovost a vysoká celoživotní užitkovost (u mléčného skotu). Při navrhování stájí musí být náležitě přihlášeno k potřebám zvířat.

Zvířata musí mít možnost nerušeně uplatňovat své přirozené způsoby chování.

Pravidelný pohyb a kontakt s klimatem mimo stáj jsou velmi důležité pro vitálnost jednotlivých druhů zvířat a jsou příznačné pro přirozené formy chovu. Žádoucí je každodenní pohyb venku, nakolik to připouští věk a zdravotní stav zvířat, počasí a stav půdy. Na podporu odolnosti a vitality mají mít zvířata možnost časté konfrontace s povětrností a klimatem stanoviště. K přirozenému chovu patří v průběhu celého roku dostatečný prostor k pohybu a k odpočinku, přirozené světlo, stín, ochrana před větrem, čerstvý vzduch a čerstvá voda.

Zkrmování siláže/senáže* a obilovin se udržuje v mezích akceptovatelných z hlediska fyziologie zvířat. Přežvýkavci potřebují jako optimální objemné krmivo – v zimě vedle siláže/senáže slámu a především seno do nasycení, v létě zelenou píci, případně doplněnou suchou píci. Základem výživy zvířat v ekologicky hospodařícím podniku je krmivo vyrobené pokud možno kompletně na příslušných podnikových plochách.

* v němčině se výraz „siláž“ používá i pro senáž (Grassilage – „travní siláž“) – totéž platí i v dalším textu (pozn. překl.)

Při výběru plemene je třeba dbát na původnost, mnohostrannou užitkovost a odolnost. Systémy chovu musí stavět na takových plemenech, aby byla možná přirozená plemenitba a přirozené porody. Klonování je zakázáno.

K organismu ekologického podniku patří chov včel. Ten mohou v partnerství se statkem provádět externí včelaři. Podrobnější ustanovení jsou obsažena ve směrnici svazu PRO-BIO pro chov včel.

Při stanovování počtu zvířat je třeba zohlednit také vztah ošetřovatel – zvíře.

Závazné minimální požadavky – platné nad rámec jednotlivých živočišných druhů

Koncentrace chovaných zvířat	Koncentrace chovaných zvířat se musí přizpůsobit ekologickým podmínkám stanoviště a podniku. Počet chovaných zvířat nesmí překročit limity uvedené v příloze 1. Chov zvířat bez vazby na půdu je zakázán. (Kooperace je možná.)
kooperace	Partneři musí uzavřít smlouvu, z níž jasně vyplývá, že jen kooperace je předpokladem pro certifikaci svazem PRO-BIO. Použití známky PRO-BIO u vyrobených produktů je možné jen tehdy, praktikují-li kooperační partneři výměnu krmiv a statkových hnojiv. Na veškerých pozemcích kooperačních partnerů smí být aplikován maximálně 1 hnojivý ekvivalent podle přílohy 1. Statkové hnojivo vyprodukované ve všech kooperujících podnicích musí být aplikováno v rámci osevního postupu rovnoměrně na všech plochách kooperačních partnerů. Výměna statkových hnojiv a krmiv mezi kooperačními partnery musí být pečlivě dokumentována.
konverze	Označení živočišných produktů jako zboží z přechodného období se neprovádí. Délka přechodného období platná pro zvířata nakoupená z konvenčního chovu je uvedena u jednotlivých druhů zvířat v bodu Nákup zvířat.
ustájení	Plocha určená k ležení musí být nastýlaná (zpravidla slámou). Stelivovou slámu je třeba nakupovat u ekologických podniků. Není-li taková sláma dostupná, je možný nákup od konvenčních podniků. Vyloučena je sláma z ploch, které byly ošetřeny regulátory růstu a/nebo které byly před sklizní ošetřeny herbicidy obsahujícími glyfosát. Stádní zvířata musí být chována ve skupinách. Všem zvířatům musí být zajištěna pastva nebo výběh, pokud to dovolují

	fyziologické a klimatické podmínky a stav půdy a pokud proti tomu nehovoří žádná jinak znějící ustanovení, například v rámci protinákazových opatření. Koncentrace zvířat na venkovních plochách nesmí vést k tomu, že bude půda rozdupaná, s výjimkou okolí krmišť a napáječek. Je nutné zabránit nadměrnému spásání. Všem zvířatům je třeba zajistit přístup k čerstvé vodě a krmivu v souladu s jejich druhově specifickými požadavky. Na pastvině musí mít zvířata možnost uchýlit se na místo vhodně chráněné před extrémní povětrností. Hospodářská zvířata musí být dostatečně chráněna před přirozenými nepřáteli. Individuální ustájení je přípustné jen u plemenných samců, nemocných zvířat, u samic na konci březosti a v malých chovech. Zvířata musí mít k dispozici adekvátní možnost uchýlit se do ústraní nebo se ukrýt před sluncem, teplotou, deštěm a větrem. Stájové budovy musí disponovat dostatečnou chladicí, izolační, ventilační a topnou technikou, která je schopna regulovat teplotu, vzdušnou vlhkost a koncentraci prachu a plynů tak, aby nedocházelo k poškozování zdraví hospodářských zvířat. Na minimálně 8 hodin během noci nesmí být používáno umělé světlo, pokud to ovšem není nutné kvůli zdraví zvířat (například kocení prasnic nebo telení krav). Není-li v podniku prováděn odborný management chovu zvířat a tento management závažným způsobem odporuje pohodě zvířat, a nedojde-li ve stanovené lhůtě k nápravě, je to v souladu se sankčním katalogem důvodem k vypovězení smlouvy svazem PRO-BIO a podnik bude vyloučen. Minimálně 50 % veškerého krmiva musí pocházet z vlastního podniku. U býložravců musí z vlastního podniku pocházet minimálně 60 % veškerého krmiva, kromě každoročního období smluvní pastvy. Nemá-li podnik k dispozici dostatečnou plochu, je možná trvalá kooperace s jiným podnikem svazu PRO-BIO, a není-li to možné, pak s jiným ekologickým podnikem, který splňuje standard směrnice svazu PRO-BIO (viz bod Kooperace). U drůbeže a prasat chovaných v malých chovech je možné nakoupit 80 % krmiva, chová-li se v podniku méně než 1000 nosnic (případně odpovídající počet jiných kategorií drůbeže), 30 prasnic nebo 60 prasat ve výkrmu a zároveň není v podniku překročena povolená hranice v zatížení půdy zvířaty. Všichni přežvýkavci musí denně dostávat objemné krmivo.
--	---

krmení

malé chovy

nákup krmiv krmivo z připachtovaných pozemků (nultý rok)	Krmivo z ploch v přechodném období smí být použito do 30 % krmné dávky, v přepočtu na roční průměr jednoho druhu zvířat. Pochází-li krmivo z přechodného období z vlastního podniku, může činit až 100 % krmné dávky. Bio-krmivo (zboží certifikované jako bio nebo zboží z přechodného období) má být nakupováno z podniků svazu PRO-BIO z regionu; není-li dostupné, pak z jiných ekologických podniků, které splňují standard směrnice svazu PRO-BIO; není-li ani toto dostupné, pak z podniků, které hospodaří podle nařízení EU o ekologickém zemědělství. Nákup konvenčních složek krmiv je upraven v kapitole Krmení u jednotlivých druhů zvířat. Objemné krmivo, které vyrostlo na plochách nově zařazených do obhospodařování, obhospodařovaných ekologicky méně než 12 měsíců (nultý rok), smí být použito ke krmení ve vlastním podniku.
zákazy krajní případy	Krmiva živočišného původu* včetně živočišných tuků, ryb a mořských živočichů, jakož i jejich produkty a vedlejší produkty. Pomocné látky ve výkrmu, stimulanty růstu, látky podněcující chuť k jídlu, syntetická barviva, močovina a další syntetické dusíkaté sloučeniny, hormony, izolované aminokyseliny, krmiva produkovaná za použití GMO, ostatní synteticky vyráběná krmiva (s výjimkou vitaminů). Syntetické konzervační látky kromě produktů povolených v příloze 5, krmiva upravená rozpouštědly a extrakční šroty, krmiva ze zámoří, exkrementy. * Výjimku tvoří mléko a mléčné produkty, biovejce a vaječné bioprodukty ke krmení drůbeže (přednostně z vlastního podniku). V krajních případech, jejichž příčiny postihují celé oblasti (například škody způsobené suchem nebo povodněmi), může svaz PRO-BIO udělit výjimku k použití konvenčně vyprodukovaných krmiv nad procenta uvedená v bodě Nákup krmiv, a to na základě zjištění kontrolní organizace příslušné spolkové země.
rozmnožování	Rozmnožování zvířat se má v zásadě dít na základě přirozeného připouštění. Inseminace je však přípustná. Hormonální ošetření, synchronizace říje, transfer embryí a genů, genové manipulace a dlouhodobé uchovávání vaječných buněk a embryonů jsou zakázány.

zdraví zvířat léčba	Výjimku představují hormonální ošetření prováděná u jednotlivých zvířat v rámci veterinární léčby v závislosti na diagnóze*. * To se týká následujících klinických obrazů: důkaz cyst na vaječnících u skotu Toto hormonální ošetření vyžaduje písemné ohlášení u svazu PRO-BIO. Zdraví zvířat je třeba zajistit v první řadě pozornou péčí o zvířata, krmením orientovaným na užitkovost a preventivními, zvláště chovatelsko-technickými opatřeními; důležitý z tohoto hlediska je také výběr plemene. Vyskytnou-li se zdravotní poruchy, je třeba neodkladně učinit opatření k jejich odstranění, případně zmírnění. Je nutné co nejdříve zjistit příčinu a napravit nedostatky. Léčba přírodními léčebnými postupy (fytoterapie, homeopatie apod.) má v zásadě přednost před chemicko-syntetickou alopatickou terapií. Měla by se však provádět jen tehdy, jsou-li zde dostatečné odborné znalosti. Chemicko-syntetické alopatické léky smí podávat jen veterinář, případně smí být podávány podle jeho pokynů. Obvyklé (alopatické) léky smí být podány, aby se zabránilo zbytečnému utrpení zvířete a aby byl zachován jeho život. Tyto léky musí být předepsány lékařem. Rutinní a profylaktická ošetření chemicko-syntetickými alopatickými léky nejsou povolena, nejsou-li zákonem či úředně předepsána. Výjimkou jsou případy, jsou-li parazité v podniku nebo v oblasti, v níž se podnik nachází, prokázáni jako endemici. Léky k odčervení smí být podány jen po předchozím vyšetření výkalů a za přihlédnutí k pastevně hygienickým opatřením. Je třeba dodržet dvojnásobnou zákonnou ochrannou lhůtu (a pokud žádná není stanovena, pak 48 hodin) mezi podáním chemicko-syntetického alopatického léku a získáním ekologicky vyrobených produktů dotyčného zvířete. Veškerá medikamentózní ošetření jednotlivých zvířat i celého stáda musí být zaznamenána ve stájovém deníku. Prodej zvířat nebo živočišných produktů se známkou PRO-BIO je přípustný jen tehdy, jestliže zvíře nebo skupina zvířat neprodělá během jednoho roku víc než tři léčebné běhy¹ chemicko-syntetickými alopatickými veterinárními léčivy nebo antibiotiky. Očkování, ošetření proti parazitům a státem nařízená opatření zde tvoří výjimku; (u zvířat
---	---

¹ Léčebný běh zahrnuje období od prvního použití chemicko-syntetického alopatického veterinárního léčiva nebo antibiotika v rámci léčby do vyléčení nemocného zvířete.

	s produktivním životním cyklem kratším než jeden rok je přípustné maximálně jedno ošetření bez vyloučení prodeje se známkou PRO-BIO). Při překročení nejvyššího přípustného počtu ošetření lze zvířata nebo živočišné produkty prodávat se známkou PRO-BIO jen tehdy, proběhla-li před prodejem nanovo příslušná doba přechodného období a jestliže bylo uděleno povolení zemským svazem PRO-BIO.
--	--

Přeprava zvířat a porážka

obecně	Je nutné dávat přednost přepravě jatečně upravených těl před přepravou živých zvířat. V zásadě je třeba učinit od nákladky porážkových zvířat až k porážce všechna opatření, která minimalizují stres, bolest a utrpení zvířat. Aby se toho dosáhlo, je nutné posilovat odpovědnost všech zúčastněných a dbát na to, aby personál pověřený přepravou a/nebo porážkou měl potřebnou způsobilost a nezbytné schopnosti a profesní znalosti. Je třeba dávat přednost přepravě jatečně upravených půlek před přepravou živých zvířat. Dopravní vzdálenost mezi zemědělským podnikem a místem porážky má být co nejkratší, přednost je třeba dávat regionálním jatčím. Doba přepravy smí být maximálně 4 hodiny a dopravní vzdálenost maximálně 200 km. Doba přepravy přesahující 4 hodiny je přípustná jen ve výjimečných případech na základě předchozího povolení svazem PRO-BIO, pokud je zajištěno dostatečné napájení během přepravy a delší odpočinek před porážkou.
přeprava porážkových zvířat	Podávání syntetických chemických uklidňujících a stimulačních prostředků před přepravou zvířat a během ní je zakázáno. Pro každý krok od přepravy až k porážce musí být určena osoba, která odpovídá za pohodu zvířat. Toto musí být potvrzeno v průvodním dokumentu. Elektrické naháněcí pomůcky jsou obecně zakázány. Každé zvíře, respektive skupina zvířat musí být během přepravy a porážky identifikovatelná.
specifické požadavky pro jednotlivé druhy zvířat	<u>Skot:</u> • přepravní plocha musí být opatřena podestýlkou • přiměřené nakrmení před nakládkou • zvířata dávající mléko před nakládkou podojit • šetrná nakládka a vykládka (např. žádné elektrické naháněče) • oddělení zvířat podle pohlaví <u>Prasata:</u> • přepravní plocha musí být opatřena podestýlkou • žádné krmení několik hodin před dopravou • šetrná nakládka a vykládka (např. naháněcí štíty a mříže k vedení zvířat, žádné nástroje k bití zvířat a žádné elektrické naháněče) • podle možností nahánět z tmavého do světlého prostoru • rozdělení podle kategorií výkrmu a původu; při společné přepravě

vykládka zvířat a přechod na jatka	použít případně dělicí stěny - doporučení pro maximální počet nakládanych zvířat na plochu <u>Drůbež:</u> - kontejnery tmavé, dostatečně vysoké a dobře větrané <u>Ovce a kozy:</u> - přepravní plocha musí být opatřena podestýlkou - přiměřené nakrmení před nakládkou Jakmile zvířata dorazí na jatka, mají být pokud možno ihned vyložena. Aby se zajistilo, že zvířata z ekologických podniků budou poražena nejdříve, je třeba naléhat na to, aby byla jako první vyložena. Přechod na jatka by měl probíhat v malých skupinách, přímými průhony s neklouzavou podlahou. Zvířata je nutné nahánět opatrně, využívat by se při tom mělo jejich stádního pudu. Naháněcí pomůcky se smí používat jen k vedení zvířat a jen krátce. Použití elektrických naháněčů je třeba se pokud možno zcela vyhnout. Je zakázáno tlouci zvířata na citlivá místa, kroutit jim ocasem nebo jim zasazovat rány či kopance. umístění a odpočinek před porážkou Plánování před vlastní porážkou má směřovat k tomu, aby doba čekání na jatkách byla omezena na minimum, přitom je nutné přihlédnout k nezbytným dobám odpočinku. Skot je třeba odvést pokud možno okamžitě na porážku. U prasat vystresovaných přepravou a vykládkou má být doba odpočinku alespoň 1–2 hodiny. Pro uklidnění a pro ochlazení při vysoké okolní teplotě mají být prasata jemně postříkována vodou. Nejdou-li zvířata ihned po příjezdu na porážku, musí být přiměřeně umístěna. K tomu patří dostatečný počet dostatečně velkých kotců (možnost ulehnutí a pohodlného ležení) s dostatečnou ochranou před povětrností, neklouzavou podlahou s podestýlkou a s přiměřeným větráním. Kromě toho musí být zvířata dostatečně napájena a přiměřena nakrmena. Zvířata, u nichž vzhledem k jejich druhu, pohlaví, věku nebo původu hrozí nebezpečí vzájemného poranění, musí být umístěna odděleně. omráčení a vykrvení Všechna zvířata musí být rychle a účinně omráčena. Zařízení používané k omráčení zvířat musí být v bezvadném a funkčním stavu. U prasat je třeba dávat přednost omráčení elektrinou (min. 1,5 ampéru během 1 vteřiny na min. 8 vteřin) před omráčením jateční pistolí nebo CO₂. U drůbeže by se omráčení mělo provádět průchodem elektriny celým tělem. Po omráčení musí být zvířata rychle a úplně vykrvena. Vykrvení by mělo proběhnout pokud možno vleže, aby se předešlo snížení kvality.
--	---

škubání vodní drůbeže	Pro odstranění brk a zbytků prachového peří je přípustné použití škubacího vosku.
------------------------------	---

3.1 Skot, ovce a kozy

V zásadě platí obecné závazné požadavky z kapitoly 3.

ustájení	Stádní zvířata mají být ustájena ve skupinách.
stáj	Trvale vazné ustájení není přípustné. Ve stájích musí být zajištěno denní světlo. V případě povolení kontrolní organizací podle nařízení 889/2008 článek 39 je vazné ustájení možné u malých chovů, pokud mají krávy během pastevního období přístup na pastvinu a minimálně dvakrát týdně dostávají výběh, není-li možná pastva. Je třeba usilovat o volné ustájení, kdy mají krávy trvalou možnost volného pohybu. Je nutné zabránit tomu, aby ve stáji byly slepé uličky a úzké průchody. Celoroční venkovní výběh je předepsán tehdy, nejsou-li zvířata v létě na pastvě, protože nejsou k dispozici žádné plochy schopné spásání. Také v zimě je třeba podle možností poskytnout pravidelný venkovní výběh. Počet krmných míst a míst k ležení musí odpovídat přinejmenším počtu zvířat ve stáji. Je-li neustále přístupné krmivo včetně objemného, může svaz PRO-BIO povolit nepatrné snížení počtu krmných míst. Lehací boxy musí svými rozměry a provedením umožňovat přirozené uléhání a vstávání. Místa k ležení musí být opatřena podestýlkou z organického materiálu, aby zvířata mohla ležet na měkkém a suchém podkladu. Použití drátů na drezúru krav je vyloučeno. Musí být dodrženy minimální stájové a venkovní plochy pro přežvýkavce, uvedené v tabulce (viz níže).
rošty	Celoroštové podlahy v zásadě nejsou přípustné. Minimálně polovina stájové podlahové plochy musí být tvořena neperforovaným materiálem.
výběh/pastva	Skotu, kozám a ovčím včetně mladých zvířat musí být během vegetačního období zajištěna pastva nebo výběh. Nelze-li poskytnout pastvu, je předepsán celoroční venkovní výběh. Krávy musí mít během vegetačního období přístup na pastvinu. Nejsou-li trvale a v dostatečném rozsahu k dispozici plochy schopné spásání, musí být <u>vedle</u> případné částečné pastvy zajištěn celoročně použitelný venkovní výběh podle následující tabulky. Jednotlivým zvířatům nebo skupinám zvířat, které musí být chovány ve stáji (např. kvůli připuštění, inseminaci, přípravnému krmení, telení), může být alternativně poskytnut celoročně použitelný venkovní výběh, není-li k dispozici pastvina přímo sousedící se stájí.

telata	Finální výkrm skotu, ovcí a koz může maximálně po 1/5 délky života probíhat výlučně ve stáji, ne však déle než 3 měsíce. Vazné ustájení telat a skotu mladších jednoho roku není povoleno. Telata starší jednoho týdne musí být chována ve skupinách. Umístění v individuálních boxech po prvním týdnu života je zakázáno.
---------------	--

Musí být dodrženy následující minimální stájové a venkovní plochy:

	stájová plocha (plocha netto, která je k dispozici zvířatům)		venkovní plocha (venkovní plocha mimo plochu pastvin)
	živá váha (kg)	min. plocha m ² /zvíře	m ² /zvíře
chovný a masný skot	do 100	1,5	1,1
	do 200	2,5	1,9
	do 350	4,0	3,0
	nad 350	5,0 – min. 1m ² /100 kg	3,7 – min. 0,75m ² /100 kg
dojnice		6,0	4,5
plemenní býci		10	30
ovce a kozy		1,5 ovce/koza	2,5
		0,35 jehně/kůzle	0,5 na jehně/kůzle

krmení	
skladba	
	Krmivo přežvýkavců musí z 60 % (v přepočtu na sušinu) sestávat z objemného krmiva bohatého na vlákninu. Zimní krmná dávka se skládá ze sena, siláže/senáže a krmné slámy, letní krmná dávka převážně ze zelené píce (pokud možno pastva). V podnicích, v nichž se provádí zelené krmení nebo pastva, <i>není</i> pro jednotlivé skupiny zvířat, jimž dočasně nelze poskytnout pastvu (např. zvířata těsně před otelením, zvířata před inseminací), jakož i pro skot ve finální fázi výkrmu (max. 3 měsíce a max. 1/5 délky života) a pro býky, v tomto období předepsáno zelené krmení ve stáji. Objemné krmivo, sestávající po celý rok výlučně ze siláže/senáže, není povoleno. Jadrné krmivo má sestávat převážně z obilních šrotů, bílkovinné krmivo pokud možno z luskovin. Minimálně 60 % veškerého krmiva musí pocházet z vlastního podniku nebo z trvalé kooperace s jiným ekologickým podnikem, který splňuje standard svazu PRO-BIO. Krmiva z ploch v přechodném období smí být použita maximálně do výše 30 % krmné dávky, v přepočtu na roční průměr jednoho druhu zvířat.

kočovní pastva ovcí	Jestliže krmiva z přechodného období pocházejí z vlastního podniku, činí tato sazba 100 %. Čistě mléčný výkrm bez zkrmování objemného krmiva je vyloučen. U ovcí v režimu kočovní pastvy může v období kočování nejvyšší přípustný podíl konvenčního pastevního krmiva v denní krmné dávce vzrůst na více než 25 % v sušině. V ročním průměru nesmí být překročen podíl 5 % konvenčního krmiva (v sušině). Mimopodnikové plochy, na nichž se při kočování pase, a krmné bilance je třeba doložit. Plochy, na nichž se při kočování pase a které nejsou obhospodařovány podle nařízení EU o EZ, mají být přednostně extenzivní plochy (bez použití syntetických dusíkatých hnojiv a prostředků ochrany rostlin) nebo plochy v režimu ochrany přírody.
odchov	Mladá zvířata dostávají mateřské mléko nebo mléko z vlastního podniku, mléko z jiných podniků svazu PRO-BIO nebo z podniků patřících k organizaci uznané svazem PRO-BIO po následující období: • skot: 3 měsíce • ovce, kozy: 45 dnů Suché objemné krmivo je třeba poskytnout co možná nejdříve. Odchov jehňat a kůzlat v podnicích s produkcí mléka se smí provádět na základě kravského biomléka. Použití zředěného sušeného plnotučného biomléka u jehňat a kůzlat je povoleno, pokud ho nezakázaly příslušné zemské úřady.
přídavné látky	Přípustné jsou doplňkové, přídavné a pomocné látky uvedené v příloze 5, s omezeními, která jsou v ní uvedena.
nákup zvířat	Až na níže uvedené výjimky mají být zvířata nakupována z podniků svazu PRO-BIO; nejsou-li dostupná, pak z podniků jiných svazů EZ. Při nákupu zvířat z podniků EZ, které nejsou členy některého ze svazů EZ, musí být tato zvířata alespoň 4 měsíce chována v souladu se směrnicemi svazu PRO-BIO a musí být v ekologickém podniku také narozena, aby mohla být prodána jako zvíře se známkou PRO-BIO. Skot (včetně telat) a malí přežvýkavci za účelem výkrmu nesmí být nakupováni z konvenčního chovu. Začíná-li se s budováním stáda nebo má-li být stádo doplněno a nejsou-li k dispozici vhodná zvířata z ekologických podniků, smí být zvířata z konvenčního odchovu nakoupena jen na základě udělení výjimky svazem PRO-BIO a za dodržení následujících ustanovení:

délka přechodného období zásahy prováděné na zvířeti ovce a kozy	• Budování stáda: chovná telata nesmí být starší než 6 měsíců a po odstavu musí být chována podle směrnic svazu PRO-BIO. • Malí přežvýkavci určené k chovu nesmí být starší než 60 dnů a musí být po odstavu chovány podle směrnic PRO-BIO. • Chovná zvířata (skot) smí být ročně nakoupena maximálně v rozsahu 10 %. Chov se nemá opírat o permanentní nákup chovných zvířat neekologického původu. U ovcí a koz smí být chovná zvířata nakupována až v rozsahu 20 % stavu dospělých zvířat (při nákupu samičích zvířat: jen nulliparní* mladá zvířata). Při velikost chovu do 10 zvířat u skotu a do 5 zvířat u prasat smí být nakoupeno jen jedno chovné zvíře z konvenčního chovu za rok. • Při přechodu na jiné plemeno, rozšíření podnikového odvětví nebo vytvoření odvětví nového to smí být 40 % průměrného stavu dospělých zvířat; je třeba informovat svaz PRO-BIO. • V případech nemocí a katastrof je možný nákup malých přežvýkavců do 20 %. Je nutné, aby všechna zvířata nakoupená podle výše uvedených podmínek dostávala mlezo. Skot a malí přežvýkavci, kteří nebyli nakoupeni od ekologicky hospodařících podniků nebo byli v podniku chováni před přechodem na ekologické zemědělství, nesmí být prodáváni se známkou PRO-BIO. Přechodné období u mléka trvá 6 měsíců. Zásahy na zvířeti nesmí být prováděny systematicky. Odrohování je povoleno z bezpečnostních důvodů na základě povolení svazem PRO-BIO. Jestliže se odrohuje, je třeba postarat se o to, aby bylo provedeno přiměřené omráčení a vyřazení bolesti (u koz je odrohování přípustné jen s veterinární indikací). Stáje musí být provedeny jako stáje s volným ustájením. Ovce a kozy musí mít ve vegetačním období přístup na pastvinu. Pokud pastevní plochy nejsou v dostatečném rozsahu trvale k dispozici, musí být navíc k pastvě náležitým způsobem poskytnut celoročně použitelný venkovní výběh. Pro podniky s chovem mléčných ovcí a koz platí:
--	---

* nulliparní – zvířata, která dosud nerodila

	Nejsou-li k dispozici dostatečné pastevní plochy, aby mohla být dodržena náležitá opatření managementu pastvy k omezení tlaku parazitů, nemusí být pastva poskytnuta. Jsou-li zvířata rozdělena do skupin s různou užitkovostí, dostačuje, je-li pastva poskytnuta jedné skupině; tato skupina musí mít přitom velikost odpovídající počtu skupin. Zvířatům, kterým není zajištěna pastva, musí být poskytnut celoroční venkovní výběh. Aby byl poskytnut dostatek pastevních ploch, musí být v blízkosti stáje zřízeny pastevní plochy na trvalých travních porostech a orné půdě v rámci běžných osevních postupů a za příslušné jakosti půdy.
--	---

3.2 Koně

V zásadě platí obecné závazné minimální požadavky na chov zvířat, uvedené v kapitole 3.

ustájení	
stáj	Koně je třeba ustájit v boxech nebo otevřených stájích. Žádoucí je ustájení ve skupinových boxech s více zvířaty v jednom boxu. Je třeba zajistit denní světlo. Počet míst k příjmu potravy a k ležení má odpovídat počtu zvířat. Vazné ustájení není povoleno. Podlaha stáje musí být zhotovena z pevného, neklouzavého materiálu.
minimální podlahová plocha	Pro ustájení jsou stanoveny následující minimální rozměry, vztahující se k půdorysné ploše stáje: $(2 \times \text{výška v kohoutku})^2$, tj. druhá mocnina dvojnásobku výšky v kohoutku = půdorysná plocha stáje v m²
výběh/pastva	Zvířatům je třeba umožnit každodenní pohyb ve venkovním prostoru. Ve vegetačním období má být poskytována pastva. V případě nepřetržité pastvy (24 h) trvající delší období je třeba zajistit přístřešek.

Pro koně platí analogicky ustanovení platná pro přežvýkavce a dále požadavky nař. EU.

3.3 Prasata

V zásadě platí obecné závazné minimální požadavky na chov zvířat, uvedené v kapitole 3.

ustájení	
vazné ustájení	Fixace, resp. uvazování prasat je zakázáno. Prasnice smí být fixovány jen v případě očekávaných problémů a po porodu (max. 14 dnů).
roštové podlahy	Chov v klecích a v systému flat-decks je vyloučen. Celoroštové podlahy nejsou povoleny. Minimálně 50 % stájové plochy, po níž se zvířata mohou pohybovat, musí mít celistvou podlahu.
stáj	Ve stáji je třeba zajistit denní světlo. Lehací místa musí být opatřena podestýlkou. Ve všech formách ustájení musí být jasně rozpoznatelná část určená k odpočinku, kaliště a prostor pro aktivitu, stejně jako část určená k příjmu potravy. Začleněn může být i trvale přístupný výběh. Prasatům musí být poskytnut materiál k rytí. K tomu lze použít různé materiály (např. slamnatou podestýlku nebo rovnocenné přírodní materiály). Prasničky, stejně jako nízkobřezí a nebřezí prasnice je třeba chovat ve skupinách.
výběh	Prasata musí mít zajištěn výběh, pokud to dovolují fyziologické a klimatické podmínky a stav půdy. Vhodné je zpevnění výběhu a jeho částečné zastřešení. Výběh má být vybaven stinným prostorem a kalištěm.
zásahy prováděné na zvířeti	Použití rypákových svorek a nosních kroužků je zakázáno. Vylamování a preventivní obrušování zubů u selat není přípustné. Ocasý a uši se nesmí kupírovat. Chirurgická kastrace selat je přípustná jen s narkózou a/nebo s podáním prostředků tišících bolest. Závazným cílem je zavedení výkrmu kanců a upuštění od kastrace.

Musí být dodrženy následující minimální stájové a venkovní plochy:

	stájová plocha (plocha netto, která je k dispozici zvířatům)		venkovní plocha (venkovní plocha mimo plochu pastvin)
	živá váha (kg)	min. plocha m ² /zvíře	m ² /zvíře
prasata ve výkrmu	do 50	0,8	0,6
	do 85	1,1	0,8

	do 110 nad 110	1,3 1,5	1,0 1,2
kojící prasnice se selaty do věku 40 dnů		7,5 na prasnici	2,5
selata	do 30 kg a nad 40 dnů	0,6	0,4
plemenné prasnice plemenní kanci		2,5 6,0	1,9 8,0

přechodné období	Přechodné období pro zatravněný výběh/pastvinu činí 1 rok. Kontrolní organizace může toto období zkrátit na 6 měsíců, je-li doloženo předchozí obhospodařování v souladu s nař. EU.
krmení	
složení	Zvířatům musí být denně poskytováno objemné nebo šťavnaté krmivo. Výkrm výlučně jadrným krmivem je zakázán. Minimálně 50 % veškerého krmiva musí pocházet z vlastního podniku nebo z trvalé kooperace s jiným podnikem svazu PRO-BIO nebo jiným ekologickým podnikem, splňujícím standardy směrnic PRO-BIO. Krmivo z ploch v přechodném období smí tvořit 30 % krmné dávky v přepočtu na roční průměr jednoho živočišného druhu. Pokud krmiva z přechodného období pocházejí z vlastního podniku, činí tato sazba 100 %.
konvenční krmiva	Bílkovinná krmiva z konvenční produkce smí být použita jen tehdy, nejsou-li k dispozici tato krmiva z ekologické produkce. Použita smí být následující konvenčně vyprodukovaná krmiva pro prasata, a to do max. 5 % do 31. prosince 2017, jen pro krmení kojících chovných prasnic, selat a v předvýkrmu (do váhy 50 kg): bramborová bílkovina, v přepočtu na sušinu. (Povolena je průměrná dávka v ročním průměru; v přepočtu na denní krmnou dávku smí být podíl do 25 %; procentní podíl se počítá bez minerálních látek.)
doplňkové látky	Přípustné jsou doplňkové, přídatné a pomocné látky uvedené v příloze 5 při dodržení omezení, která jsou v ní uvedena.
selata	Výživa selat probíhá na základě přirozeného mléka po období min. 40 dnů.

nákup zvířat	Selata určená k výkrmu smí být nakoupena jen z ekologických podniků. Nejsou-li v dostatečném množství k dispozici vhodná, k chovu určená zvířata z ekologického zemědělství, smí být po udělení výjimky nakoupena zvířata z konvenčního odchovu za dodržení následujících podmínek: Selata určená výlučně k chovu nesmí být těžší než 25 kg a musí být nakoupena přímo po odstavu. Tato zvířata musí pocházet ze stelivového systému ustájení, ocasy nesmí být kupírované. Chovná zvířata, kanečci a prasničky před prvním porodem, smí být nakoupena ročně do 10 % průměrného stavu dospělých prasat. Při přechodu na jiné plemeno, rozšíření podnikového odvětví nebo vytvoření odvětví nového nebo v případě ohrožených starých plemen smí být na základě povolení kontrolní organizace nakoupeno do 40 % průměrného stavu dospělých zvířat. Plemenní kanci smí být nakoupeni.
---------------------	--

3.4 Nosnice a brojleři

V zásadě platí obecné závazné minimální požadavky na chov zvířat, uvedené v kapitole 3. Novostavby a přestavby stájí od 3000 nosnic musí být před zahájením stavby povoleny svazem PRO-BIO.

ustájení	
stáj	Klecový chov je zakázán. Novostavby a přestavby stájí od 3000 nosnic musí být před zahájením stavby povoleny. Také přijetí nových podniků s chovem větším než 3000 nosnic musí být výslovně povoleno. Obsazení budovy stáje nebo oddělené části budovy je omezeno na následující počty: 3000 nosnic, 4800 brojlerů, 5200 perliček, 4000 samic kachny pižmové, 3200 jiných kachen, 2500 hus a krůt. Maximální velikost stáje pro masnou drůbež je 1600 m² na jeden podnik. V jedné budově lze chovat maximálně 6000 nosnic. Jednotlivá oddělení stáje s max. 3000 nosnicemi musí být úplně oddělená (krmná linka, dopravníky na vejce, odstraňování trusu, větrání atd.) (*) Pro chov nosnic a brojlerů je předepsán prostor s venkovním klimatem / studené hrabaniště o ploše 1 m² na 12 zvířat. (*) Výjimku představují chovy pod 200 zvířat a mobilní stáje. Prostor s venkovním klimatem je před povětrností chráněná část stáje, opatřená podlahovou krytinou propustnou pro tekutiny, která nepodléhá klimatizaci stáje a je od budovy stáje prostorově oddělená. Tento prostor je pro nosnice bezprostředně přístupný a opatřený podestýlkou. (*) Pro uvedená ustanovení platí pro jednotlivé podniky, které se svazem PRO-BIO uzavřely smlouvu o certifikaci před říjnem 2015, a po podání písemné žádosti ochrana předchozího stavu, případně s uloženými opatřeními, do 31. 12. 2030. Minimálně třetina podlahové plochy musí být opatřena materiálem umožňujícím hrabání, např. slámou, pískem nebo pilinami, z čehož musí být opět minimálně polovina hrabaniště, avšak ve vnitřním prostoru stáje. Celá stáj včetně teplé části musí být osvětlena přirozeným světlem (orientační hodnota: plocha oken alespoň 5 % podlahové stáje). Minimálně 8 hodin musí být dodržován noční klid bez umělého světla.
výběh	Podniky musí v každém případě zajistit výběh o ploše 4 m²/zvíře, a to v blízkosti stáje, max. do 150 m. Pro toto ustanovení platí pro jednotlivé

	podniky, které se svazem PRO-BIO uzavřely smlouvu o certifikaci před říjnem 2015, a po podání písemné žádosti ochrana předchozího stavu, případně s uloženými opatřeními, do 31. 12. 2030. Výběh musí být uzpůsoben tak, aby ho všechny nosnice mohly plně a pokud možno rovnoměrně využívat. Rozdělní na střídavě využívané výběhy, které budou rotovat, je přípustné. K oddělení stád nebo skupin je nezbytné oplocení. Přístupové průlezy do výběhu musí mít kombinovanou délku 4 m na 100 m² stájové plochy. Přístup k zatravněnému výběhu má být v zásadě, až na dále uvedené výjimky, zajištěn každodenně. O tomto je třeba nezávisle na velikost chovu vést výběhový deník. Tímto způsobem se prokazuje, že zvířata mají alespoň po jednu třetinu dnů svého života přístup k výběhu. Přístup k zatravněnému výběhu může být omezen nebo zamezen, jestliže se celé stádo nalézá ve fázi veterinární léčby, za nepříznivých povětrnostních podmínek, v jejichž důsledku se přístup zvláště z důvodů zdraví zvířat nejeví jako účelný, u kuřic ve fázi přivykání, ve spojení s uměle vyvolaným pelicháním během přestávky ve snůšce o délce max. 7 týdnů, jakož i v případě jiných úředních nařízení. Plochy výběhu musí být z převážné části zatravněné. Musí zde být dostatek přirozených nebo umělých možností ukrytí pod předměty poskytujícími stín a ochranu před dravými ptáky. Ve výběhu nesmí být překročen limit 170 kg N/ha a rok. Přechodné období pro výběhy činí 1 rok. Kontrolní organizace může tuto dobu zkrátit na 6 měsíců, je-li prokázáno předchozí hospodaření v souladu s nař. EU. Vodní drůbeži je za respektování relevantních hygienických a ekologických hledisek třeba zajistit přístup k vodní ploše (potok, rybník, jezero, vodní nádrž).
--	--

Musí být dodrženy následující minimální stájové a venkovní plochy:

	stájová plocha (plocha netto, která je k dispozici zvířatům)			přístupná venkovní plocha, zastřešený výběh a zatravněný výběh v m ² /zvíře
	počet zvířat/m ²	cm hřadu/zvíře	hnízdo	
nosnice	6 viz (1)	18	7 nosnic/hnízdo nebo 120 cm ² /zvíře	4 viz (3)
masná drůbež (ve stabilních stájích)	10 – max. 21 kg/m ²	20 perliček/ brojlerů a krůt		4 brojleři/perličky 3,5 kachny 10 krůt

				15 hus
masná drůbež (v mobilních stájích)	16 viz (2) max. 30 kg/m ²			0,4

Bližší vysvětlení k výše uvedené tabulce

(1) stájová plocha/ nosnice	Na m² podlahové plochy se smí chovat max. 6 slepic. (Plocha snůškových hnízd, vyvýšené hřady a přistávací hřady (Anflugstange) přitom nesmí být započítány.) studené hrabaniště Plocha integrovaného výběhu (studené hrabaniště, zimní zahrada) může být započítána do plochy stáje, je-li zajištěno, aby zvířata měla po dobu své aktivity přístup ke všem průlezům k výběhu, které jsou k dispozici. stáje bez voliér Ve stájích bez voliér s integrovaným prostorem s venkovním klimatem lze chovat max. 8 nosnic na m² podlahové plochy ve vnitřním prostoru stáje (teplá část). voliérové stáje Zvířata mohou kdykoli využívat celý prostor stáje na max. 3 úrovních. Za úroveň se považuje podlahová plocha, která je počítána jako užitná plocha. Max. počet zvířat přitom nesmí v přepočtu na vnitřní prostor stáje (teplá část) překročit 12 zvířat na m² podlahové plochy.
(2) masná drůbež v mobilních stájích	jen u mobilních stájí s podlahovou plochou max. 150 m²
(3) výběh nosnice	Podniky musí v každém případě zajistit 4 m² výběhu na jedno zvíře v blízkosti stáje, max. do vzdálenosti 150 m. Pro toto ustanovení platí pro jednotlivé podniky, které se svazem PRO-BIO uzavřely smlouvu o certifikaci před říjnem 2015, a po podání písemné žádosti ochrana předchozího stavu, případně s uloženými opatřeními, do 31. 12. 2030. Od 1. ledna 2016 platí pro nové podniky svazu PRO-BIO a pro novostavby a rozšiřování stájí ve stávajících certifikovaných podnicích svazu PRO-BIO toto ustanovení: Ve výběhu musí být zřízeny regenerační plochy v okruhu do 150 m. U stájí pro nosnice, existujících v podnicích svazu PRO-BIO do 1. ledna

krmení	2016, musí být ve výběhu zřízeny regenerační plochy, jestliže to dovolují prostorové podmínky. Plochy přesahující 4 m² se přitom smí nacházet i dále než v okruhu 150 m, pokud struktura výběhu zajišťuje užívání zvířaty.
složení	Kurům je třeba předkládat část krmiva v podobě celého zrna. U drůbeže se krmivo podávané ve stadiu výkrmu skládá minimálně z 65 % ze směsi obilovin, bílkovinných rostlin a olejnin. Vodní drůbeži je třeba podávat vlhké krmivo. Minimálně 50 % veškerého krmiva musí pocházet z vlastního podniku nebo z trvalé kooperace s jiným podnikem svazu PRO-BIO/smluvním partnerem. Krmivo z ploch z přechodného období: dle nař. EU.
konvenční krmiva	Bílkovinná krmiva z konvenční produkce smí být použita jen tehdy, nejsou-li tato krmiva k dispozici z ekologické produkce. U drůbeže smí být použita následující konvenčně vyprodukovaná krmiva zemědělského původu do max. • 5 % do 31. prosince 2017 v přepočtu na sušinu. (Míněna je průměrná krmná dávka v ročním průměru. V přepočtu na denní krmnou dávku smí být jejich podíl max. 25 %. Procentní podíl se vypočítává bez minerálních látek.) • bramborová bílkovina • kukuřičný lepek
doplňkové látky	Přípustné jsou doplňkové, přídatné a pomocné látky uvedené v příloze 5, s omezeními, která jsou v ní uvedena.
drůbež ve výkrmu	Nucený výkrm drůbeže je zakázán.
nucený výkrm nákup zvířat	Kuřátka (pro nosnice a masnou drůbež) nesmí být v okamžiku dovozu do ekologického podniku starší než tři dny. Pro dovoz těchto kuřátek z konvenčních líhní je nutné udělení výjimky kontrolním úřadem. V chovech do 100 nosnic smí být konvenčně odchované kuřice nakoupeny do 18. týdne života na základě povolení kontrolního úřadu. (lhůta do 31. 12. 2017)

zásahy prováděné na zvířeti	Při výběru plemene je třeba volit pomalu rostoucí plemena, resp. dodržet následující minimální porážkový věk: slepice: 81 dnů, pekingské kachny: 49 dnů, samice kachny pižmové: 70 dnů, samci kachny pižmové: 84 dnů, kachna mulard: 92 dnů, perličky: 94 dnů, krocani a husy: 140 dnů, krůty: 100 dnů Kupírování tělesných částí (zobáky, křídla atd.) je zakázáno.
--	---

3.4.1 Odchov kuřic

V zásadě platí minimální požadavky z kapitol 3 a 3.4, jsou-li relevantní. Nadto platí následující ustanovení:

zvířata	Při výběru plemen nebo linií je třeba brát ohled na přizpůsobivost zvířat vůči různým povětrnostním podmínkám, jejich vitalitu a odolnost vůči nemocem, parazitům a infekcím. Kuřátka pocházejí pokud možno z ekologicky odchovaných chovných zvířat. V každém stádu má být od začátku odchovu ustájený min. 1 kohout na 100 odchovávaných zvířat. Aby se zabránilo případným poruchám chování, má být kuřicím v odchovu dána možnost naučit se přirozeným způsobům chování, které mohou uplatňovat v nosné stáji. Odchov kuřic má být uzpůsoben tak, aby se rozvíjela odolnost zvířat a docházelo k jejich přirozené imunizaci. Systém ustájení, v němž probíhá odchov, se má shodovat se systémem pozdějšího ustájení nosnic.
ustájení	
stáj/budova	Jednotlivé stáje a skupiny kuřic musí být prostorově odděleny tak, aby byly omezeny infekce a/nebo zamoření parazity a aby mohl být zajištěn trvale udržitelný management zatrávněného výběhu. Ustájení ve stáji je provedeno ve voliérovém systému nebo v systémech bez voliér se zastřešeným výběhem. Jednotlivá stáda o max. 4800 zvířatech musí být neprůhledným způsobem oddělena do výšky min. 80 cm nad nejvyšším zvířaty dosažitelným místem. Budovy, stájové zařízení a ustajovací systémy je třeba konstruovat a

počet zvířat na m²	udržovat tak, aby vyhovovaly požadavkům na zdraví a pohodu ošetřovatele i zvířat (stájové klima, minimální prašnost, denní světlo atd.). V prvních týdnech života jsou povoleny kruhy pro kuřátka*. Od 3. do konce 10. týdne se nesmí chovat více než 16 zvířat na m² podlahové plochy v teplé části stáje. Od 11. týdne života se smí v teplé části stáje chovat max. 13 zvířat na m² podlahové plochy stáje. Ve stájích s více úrovněmi (max. přípustné jsou tři úrovně) se od začátku 11. týdne života smí chovat max. 24 zvířat na m² podlahové plochy stáje. Minimálně polovina plochy stáje určené k pohybu musí být k dispozici jako nastýlané hrabaniště. Podestýlka musí být min. 5 cm hluboká a musí být udržována v kyprém, suchém a čistém stavu.
hrabaniště ve stáji	Kuřátka musí mít od nastájení volně k dispozici manipulovatelnou podestýlku. Minimálně polovina k pohybu určené plochy stáje musí být k dispozici jako nastýlané hrabaniště. Podestýlka musí být udržována v kyprém, suchém a čistém stavu.
světlo	Je třeba, aby stáj byla dostatečně osvětlena denním světlem. Plocha oken činí alespoň 5 % půdorysné plochy stáje. Aby mohl být použit světelný program, lze pomocí náležitých zařízení omezit přístup venkovního světla a dobu jeho trvání.
krmná zařízení	Poskytované krmné místo, krmná zařízení a nastýlané plochy pro podávání zrna musí být uzpůsobené tak, aby mohla žrát všechna zvířata společně.
napájecí zařízení	Zvířata mají stále k dispozici čistou, čerstvou pitnou vodu.
hřady	Vyvýšené možnosti k roztahování křídel musí být k dispozici od 1. týdne života; od 11. týdne je k dispozici 12 cm hřadu na zvíře, z toho 1/3 jsou vyvýšené hřady. V systémech ustájení s hlubokou podestýlkou (bez trusné jámy) není část hřadu, která se nachází při zemi, nezbytná. Příčný řez hřadu má rozměry minimálně 30 x 30 mm, horní hrany jsou zaoblené. Do započítatelné délky hřadů se započítávají jen hřady, které jsou od sebe horizontálně vzdálené min. 25 cm.

* Kruhová ohrádka do podlahových odchovů, „stáj ve stáji“. (Pozn. překl.)

prachová lázeň	Od 1. týdne života musí mít zvířata možnost prachové lázně a musí mít k dispozici podestýlku s podílem písku a gritu*, jakož i vhodné ochranné a krycí zařízení.
stájové otvory	Stájové otvory vedoucí do oblasti s venkovním klimatem je třeba vyměřit tak, aby slepice mohly bez problémů a neomezeně přecházet sem a tam.
prostor s venkovním klimatem / studené hrabaniště	Nejpozději od 10. týdne života musí mít zvířata v závislosti na opeření po dobu aktivity přístup ke zpevněnému a zastřešenému prostoru s venkovním klimatem o velikosti min. 50 % půdorysné plochy teplé části stáje, umožňují-li to povětrnostní podmínky. Prostor s venkovním klimatem / studené hrabaniště může být pevně začleněn do stájového systému a při stanovování počtu zvířat na plochu může být započítán (srovnej: počet zvířat na m ²). Výjimku z ustanovení o zastřešeném prostoru s venkovním klimatem / studeném hrabaništi představují mobilní stáje, u nichž je k dispozici zatravněný výběh o ploše min. 2,5 m ² na zvíře.
výběh (zatravněný výběh)	Nad rámec prostoru s venkovním klimatem / studeného hrabaniště mají mít zvířata od 12. týdne života k dispozici výběh o ploše max. 25 zvířat /m² nebo zatravněný výběh o ploše min. 0,5 m² na zvíře, který je vybaven ochrannými možnostmi. Přístup k zatravněnému výběhu je třeba dokumentovat ve výběhovém deníku. Nezpevněné části výběhu musí být uzpůsobeny tak, aby mohla být zřízena buďto střídavá pastva, anebo u menších výběhů aby mohla být v pravidelných intervalech učiněna opatření (např. výměna půdy) k minimalizaci zatížení parazity a živinami. Velikost otvorů vedoucích do výběhu činí min. 2 m na 1000 kuřic při minimální výšce průlezu 40 cm. Podíl plochy hrabaniště činí v prostoru s venkovním klimatem čisté podlahové plochy.
krmení	
konvenční krmiva	Odchovné podniky, napojené na svaz PRO-BIO, smí použít následující konvenční krmiva zemědělského původu do 5 % do 31. prosince 2017, celkové sušiny krmiva zemědělského původu:

* Hrubozrnný písek. (Pozn. překl.)

doplňkové látky	• bramborová bílkovina • kukuřičný lepek Přípustné jsou doplňkové, přídatné a pomocné látky uvedené v příloze 5, s omezeními, která jsou v ní uvedena.
------------------------	---

3.4.2 Malá drůbež (křepelky a holubi)

V zásadě platí obecné závazné minimální požadavky na chov zvířat, uvedené v kapitole 3, a směrnice pro nosnice a brojlerů (kapitola 3.4), nejsou-li níže uvedeny jiné úpravy.

ustájení	
počet zvířat	Maximální počet zvířat ve stáji činí 15 jedinců na m ² plochy, po níž se zvířata mohou pohybovat, nebo 3,0 kg živé váhy. Plocha, po níž se zvířata mohou pohybovat, se navíc k užité podlahové ploše stáje může rozšířit na max. jednu další úroveň.
stáj (křepelky)	Stáj musí disponovat nastýlaným hrabaništěm, které zabírá min. 50 % půdorysné plochy stáje. Výšku prostoru nad podlahovou plochou jednotlivých částí stáje je třeba přizpůsobit příslušným požadavkům na management, u křepelky činí 50 cm. Hnízda pro křepelky jsou povinná; mohou mít podobu jednotlivých hnízd nebo skupinového hnízda, na 150 zvířat je třeba počítat min. s 1 m² plochy hnízd. Minimální plocha jednotlivého hnízda je 600 cm². Max. 50 % podlahové plochy v teplé části stáje smí být opatřeno perforovanou podlahou odpovídající věku zvířat. V jedné stájové budově pro ustájení křepelky lze chovat max. 2000 zvířat.
stáj (holubi)	Výška prostoru nad podlahovou plochou jednotlivých částí stáje činí u holubů min. 200 cm. Stáj pro holuby musí být vybavena min. jedním odděleným hnízdem o ploše 0,5 m² na jeden pár, toto hnízdo musí být opatřeno nastlanou hnízdní jamkou. K vytvoření hnízda je třeba nabízet holubům stavební materiál jako slámu, proutky, listy atd. V jedné stájové budově pro holuby lze chovat max. 1000 chovných párů s potomstvem.
výběh/ohrada	Minimální velikost ohrady se zastřešeným prostorem s venkovním klimatem činí u holubů 7,5 m², u křepelky 1,5 m². Zpevněný, zastřešený prostor s venkovním klimatem (zimní zahrada, která je i za špatného počasí celoročně přístupná) činí min. 50 % podlahové plochy teplé části stáje a je celoplošně opatřen kyprým a druhově přiměřeným stelivem. Doporučuje se vypořádávání stropu ohrady, protože křepelky, vylekají-li se, vzlétají prudce vzhůru (nebezpečí poranění hlavy). Všechny části ohrady je třeba opatřit strukturami umožňujícími druhově přirozené chování (u holubů např. možnosti odpočinku na prkýnkách,

	bidlech, větvích atd. v různých výškách a formách, u křepelek možnosti úkrytu v podobě rour, dutin atd.). Prostor s venkovním klimatem ve formě integrovaného výběhu se do půdorysné plochy stále započítává v případě, že je permanentně přístupný a využitelný; není-li tomu tak, může být započítán jen max. z 50 %. Doporučuje se zřízení zatravněného výběhu. Je třeba poskytovat prachovou lázeň.
--	---

3.6 Oborová zvěř – daňci a jeleni

V zásadě platí obecné závazné minimální požadavky na chov zvířat, uvedené v kapitole 3.

ustájení	
obora	Oborovou zvěř je třeba chovat celoročně na pastvině. Aby se uspokojila potřeba zvířat po úkrytu a klidu, je třeba využít přirozené možnosti úkrytu vyskytující se na pozemku (skupiny stromů, křoví), resp. je vytvořit. Nejsou-li zde možnosti úkrytu v dostatečném množství, musí být zvířatům poskytnuty přístřešky, rozptýlené na pozemku. Místa k ležení zvířat v přístřešcích je třeba opatřit podestýlkou, aby se zvířatům poskytla měkká a suchá plocha k ležení.
počet zvířat	Minimální velikost obory k chovu zvěře je 3 ha. Chov jednotlivých zvířat není přípustný. Oborová zvěř se chová ve skupinách o min. 5 dospělých zvířatech. Na 1 ha plochy obory se v případě daňčí zvěře nesmí chovat více než 7 PJD(*) a v případě jelení zvěře více než 4 PJJ(*). $PJD/PJJ(*) = (\text{produkční jednotka daňčí, resp. jelení zvěře})$ 1 laň/daněla, 1 kolouch, 1 ročák, 1 samec Zvířatům musí být poskytována střídavá pastva, aby se snížil tlak nemoci a výskyt parazitů.
nákup zvířat	Při prvotním budování stáda smí být nakoupena chovná zvířata z konvenčních chovů, nejsou-li k dispozici z ekologických chovů. Chovná zvířata z konvenčního chovu smí být ročně nakoupena do objemu 10 % stavu dospělých zvířat.
krmení složení	Krmení se provádí ekologicky vyprodukovaným krmivem. Krmivo musí z 60 % (v přepočtu na sušinu) sestávat z objemného krmiva bohatého na vlákninu. Krmná dávka se skládá v zimě ze sena, senáže/siláže a krmné slámy, v létě převážně ze zelené píce (pastva). Min. 50 % veškerého krmiva musí pocházet z vlastního podniku nebo z trvalé kooperace s jiným ekologickým podnikem, který splňuje standard směrnic PRO-BIO. Krmivo z ploch z přechodného období: dle nař. EU. Také u zvěře je třeba dbát na náležité uspokojení potřeby minerálních látek. Kolouchům lze poskytovat minerální krmivo.

konvenční krmivo	Podniky, připojené ke svazu PRO-BIO, smí zkrmovat následující konvenční krmiva do výše max. 10 %: kaštany, žaludy
-----------------------------	---

3.7 Chov králíků

V zásadě platí obecné závazné minimální požadavky na chov zvířat, uvedené v kapitole 3.

ustájení	
stáj	Klecový chov není povolen. Ve stájích musí být denní světlo. Výška stáje nebo ohrady musí umožňovat vzpřímené sezení zvířat se vztyčenýma ušima. Min. 50 % podlahové plochy musí být zpevněné a nesmí být perforované (rošty). Podlahová plocha se může nacházet ve více úrovních. Odpočinkové prostory musí být opatřeny slamnatou podestýlkou. Sláma by měla být poskytována v celé stáji jako materiál pro zaměstnání zvířat. K dispozici musí být dostatek možností úkrytu (odpočinkové kotce, přístřešky). Králíci, jak chovní, tak ve výkrmu, musí být chováni ve skupinách, s výjimkou kojících ramlic. Maximální velikost skupiny: zvířata ve výkrmu: 40, chovná zvířata: 8 ramlic a 1 nebo více plemenných samců. Vysokobřezím ramlicím musí být poskytnuta vždy vlastní hnízdní kotec a vhodný materiál ke stavbě hnízda. Ramlice musí mít možnost ukrýt se před svými mláďaty (zvýšená rovina nebo zvláštní oddíl).
výběh	Chovná zvířata i zvířata ve výkrmu musí mít kromě doby kojení k dispozici zpevněný, resp. zatravněný výběh. Zpevněné výběhy mohou být částečně zastřešené. Výběh musí být strukturovaný, zvířatům musí být poskytovány možnosti úkrytu.

Musí být dodrženy následující minimální stájové a venkovní plochy:

	stájová plocha (plocha netto, která je k dispozici zvířatům)	venkovní plocha (zpevněný / zatravněný výběh)
	min. plocha m ² /zvíře	m ² /zvíře
chovná zvířata		
ramlice / samec	0,3	0,8 / 5
kojící ramlice s mláďaty	0,8	
zvířata ve výkrmu		
předvýkrm (do 60 dnů)	0,15	0,3 / 2
finální výkrm	0,25	0,5 / 2

krmení	Krmná dávka musí být pestrá a každodenním poskytováním suchého objemného krmiva musí obsahovat 15–18 % vlákniny v sušině. Krmná dávka musí obsahovat píce a hlíznaté plodiny, poskytován by měl být také materiál k hlodání, jako jsou větve.
nákup zvířat	Zvířata je třeba nakupovat z ekologických podniků. Nejsou-li k dispozici vhodná zvířata z ekologických chovů, smí být nakoupena zvířata z konvenčních chovů za dodržení následujících pravidel: - chovná zvířata k prvotnímu vytvoření stáda; - chovná zvířata k pravidelnému doplnění chovu ročně do 20 % stavu dospělých zvířat; - při jednorázových nákupech v rámci změny plemene nebo významného rozšíření stavu může být tato procentní sazba zvýšena na 40 %. Prodej zvířat nebo z nich vyrobených produktů s logem PRO-BIO se může uskutečnit jen tehdy, jsou-li zvířata od narození chována a krmena podle ustanovení směrnic PRO-BIO.

3.8 Rybníční hospodářství a chov ryb

Pěstování vodních rostlin a produkce bezobratlých živočichů nejsou součástí směrnic PRO-BIO a svaz PRO-BIO tyto produkty necertifikuje.

Základní právní úprava

Akvakultura spadá od 1. 1. 2009 do okruhu působnosti nařízení EU č. 834/2007 a nařízení EU č. 889/2008, proto jsou v souladu s právními ustanoveními tyto předpisy také závazné.

cíle	Ekologické rybníční hospodářství má být prováděno s ohledem na vynikající pozitivní ekologické účinky na povrchovou vodu v krajině.
stanoviště	V bezprostřední blízkosti rybníků určených k ekologické produkci ryb se nesmí nacházet žádné významnější zdroje znečištění zemědělského a nezemědělského původu (např. průmyslové zóny, skládky odpadu, spalovny atd.). Stanoviště musí být kromě toho zvoleno tak, aby byla zachována přiměřená vzdálenost od konvenčně obhospodařovaných rybníků, aby se tak vyloučila jakákoli kontaminace.
rybník a koncentrace ryb	Při uzavírání smlouvy se svazem PRO-BIO je třeba doložit přítok vody a dokumenty o kvalitě vody. Rybné hospodářství se smí provozovat jen v rybnících s přírodním dnem a s možnostmi úkrytu. Povoleny jsou fóliové a betonové nádrže k uchovávání vylovených ryb, k tření ryb a k nakrmení plůdku po dobu max. 8 týdnů. Fólie nesmí být zhotoveny z PVC. Podniky musí učinit vhodná opatření k tomu, aby zabránily úniku ryb do sousedních vod. Jestliže vedoucí podniku ví o takovýchto únicích, musí je zdokumentovat. Chov v síťových ohradách je zakázán. Koncentrace, zdraví a chování chovaných ryb musí být pravidelně kontrolovány. Kvalita vody musí být pečlivě sledována. V případě zhoršení kvality vody musí být provedeny laboratorní testy, aby byly zjištěny příčiny a byla provedena příslušná opatření. Činností podniku nesmí být negativně ovlivňovány: • kvalita vody, • zdraví zvířat, • přirozené chování. Koncentrace ryb se řídí místními přirozenými podmínkami. Při výlučném příkrmování obilninami omezuje přítomná přirozená potrava ekologicky únosnou koncentraci ryb. Minimálně 50 % přírůstku musí

krmení	být dosahováno prostřednictvím přirozené potravní nabídky v rybníku. Při použití bílkovinných krmiv (např. hrách, bob) platí následující horní hranice koncentrace hlavních druhů ryb (zvířat/ha): 3.000 K1 (20–50 g) nebo 5.000 L1 600 K2 (200–500 g) nebo 2.500 L2 resp. 1.500 L3 (K1 = jednoletý kapr, K2 = dvouletý kapr, L1 = jednoletý lín, L2 = dvouletý lín, L3 = tříletý lín) V rybníku musí žít více než jeden druh ryb. Jiné druhy ryb než výše uvedené se do koncentrace ryb nezapočítávají. Ke hnojení rybníka je povolena chlévská mrva býložravců (pokud možno ekologického původu), dále uhličitán vápenatý a horninová moučka. Další minerální hnojiva ani pesticidy nesmí být použity. Kvalitu vody je třeba pečlivě sledovat. Při nápadném zhoršení je třeba provést laboratorní vyšetření a zjistit a odstranit příčiny.
chov ryb	Základem výživy ryb je nabídka potravy v rybníku. Krmení nad rámec nabídky potravy v rybníku je přípustné. Krmivo musí pocházet z podniků svazu PRO-BIO. Jiné produkty ekologického původu smí být použity po dohodě se svazem PRO-BIO. Případné doplňkové látky v krmivu musí být povoleny podle producentůvých směrnic PRO-BIO a svazem PRO-BIO výslovně schváleny. Při výběru ryb k chovu a tření je třeba volit regionální plemena a chovné kmeny. Je třeba usilovat o nezávislost na nákupech. Nákup chovných ryb z ekologických podniků je povolen, nákup z konvenčních podniků musí být schválen. V každém případě musí ryby dvě třetiny života strávit v ekologickém podniku.
veterinární péče	Použití hormonů (hypofýzace) a urychlovačů růstu je zakázáno. Uměle polyploidní ryby nesmí být použity.
přechod	Přípustné jsou ponorné lázně s kuchyňskou solí, páleným vápnem nebo manganistanem draselným. U všech léků předepsaných veterinářem, které nejsou přírodními léčivy nebo homeopatiky, je třeba dodržet dvojnásobnou ochrannou lhůtu. Je třeba vést knihu léčby nebo jinou vhodnou dokumentaci.

genetické modifikace	V přechodném období probíhá adaptace rybníčního hospodářství na směrnice. Na začátku přechodu je třeba prověřit vhodnost vody a stanoviště. Přechod probíhá zpravidla plynule během dvou let, během max. 5 let musí být všechny produkční jednotky začleněny do přechodu. Zpětně platné uznání ekologického obhospodařování rybníka je možné při prokázání konformity obhospodařování před začátkem platnosti smlouvy. Musí to být zdůvodněno obhospodařovatelem a PRO-BIO to musí po dohodě s příslušnou kontrolní organizací/kontrolním úřadem potvrdit.
chov, zacházení s rybami a porážka	Jakékoli použití genetické modifikace nebo geneticky modifikovaných produktů v podniku je zakázáno. Všichni dodavatelé prvního stupně (např. chovné ryby, krmné přísady) musí dodat písemné prohlášení, že v celé firmě • nejsou prováděny genetické modifikace • v dodávaném produktu nejsou obsaženy geneticky modifikované suroviny Pokud je to možné a účelné, je třeba, aby dodavatelé dalších stupňů poskytli vždy svému příjemci prohlášení o nezávadnosti. Počet stupňů stanoví v problematických případech prokazování zástupce svazu PRO-BIO.
kvalita vody	Praktiky chovu ryb včetně výlovu a porážky jsou v souladu s druhově specifickými fyziologickými požadavky. Přeprava a porážka musí být provedeny tak, aby stres a utrpení zvířat byly minimální a byly respektovány druhově specifické potřeby. Ryby nesmí být během přepravy ani před ní ošetřeny uklidňujícími nebo stimulujícími prostředky. Podnikový vedoucí musí zajistit, aby ryby během výlovu, přepravy a porážky nemohly uniknout do sousedních vod. Doba přepravy ryb musí být co nejkratší. Přeprava a porážka nesmí mít negativní vliv na koncentraci zvířat a kvalitu vody. Toxické látky z přepravního a porážkového procesu nesmí být vnášeny do životního prostředí. Ryby musí být před porážkou omráčeny. Ryby před porážkou dusit je zakázáno. Podnikový vedoucí musí zajistit, aby zařízení k omráčení ryb bylo způsobilé vyřadit senzorické schopnosti ryb a/nebo zvíře bezbolestně usmrtit. Zařízení musí být pravidelně udržováno a kontrolováno. Původ ryb musí být během přepravy a porážky jednoznačně identifikovatelný. Jakémukoli znečištění vody odpady musí být zabráněno. Přitékající voda

	musí obsahovat dostatečné množství kyslíku. Při výběru stanoviště musí být přihlédnuto k tomu, aby nedocházelo ke znečištění vnášením pesticidů a hnojiv ze zemědělství. Obhospodařování nesmí vést ke snížení kvality vody.
--	--

3.9 Chov včel

V zásadě platí obecné závazné minimální požadavky na chov zvířat, uvedené v kapitole 3. Včelařství mohou provozovat i podniky, které neobhospodařují žádnou zemědělsky užívanou půdu.

Úvodní poznámky

Jako opylovač kvetoucích rostlin zaujímá včela medonosná ústřední postavení v přírodní rovnováze naší kulturní krajiny. K zajištění celoplošného opylení je z ekologického hlediska a ve smyslu odpovědnosti za přírodu jako celek žádoucí celoplošný chov včely medonosné.

V hustě osídleném území střední Evropy může včelař jen ve výjimečných případech nechat své včely pást výlučně v oblastech ekologicky obhospodařovaných nebo původního přírodního rázu. Upraveny jsou zde tudíž opatření včelaře, nikoli včelí pastva. Minimální požadavky na výběr stanoviště jsou v těchto směrnících upraveny.

Cíle ekologického chovu včel jsou:

- chov odpovídající biologii a povaze včelstva
- posilování včelstev provozními opatřeními
- zajištění a zlepšování kvality medu jako potraviny

stanoviště včelstev	Při výběru stanoviště je třeba volit ekologicky obhospodařované plochy nebo plochy přírodního rázu. Včelí pastva kolem úlu musí sestávat z rostlin ekologického zemědělství a/nebo přírodních oblastí, resp. lesních porostů, jakož i z kulturních rostlin rostoucích na zemědělských plochách obhospodařovaných v souladu s některým agroenvironmentálním programem uznaným EU. Stanoviště musí poskytovat dostatečné zdroje nektaru, medovice a pylu pro včely a přístup k vodě. Při snůškách z kulturních rostlin je třeba dávat jakožto snůškovým oblastem a stanovišti pokud možno přednost ekologicky obhospodařovaným plochám. V přímém okruhu 3 km se nesmí nacházet žádné významné zdroje znečištění zemědělského a nezemědělského původu (např. průmyslové zóny, skládky odpadu, spalovny atd.). K získávání pylu nesmí být použity porosty a kultury, u nichž jsou používány pesticidy. Při kočovném včelaření nesmí být včelstva umístována na místa nacházející se v oblastech intenzivní produkce ovoce. Existuje-li podezření na kontaminaci cizorodými látkami, je třeba včelí produkty vyšetřit. V případě, že se podezření potvrdí, je třeba stanoviště opustit. Není-li to možné, nesmí být zde získané včelí produkty prodávány pod značkou PRO-BIO. Jsou-li včelstva umístěna v oblastech, které jsou kontrolními úřady označeny za nevhodné pro ekologický chov včel, nesmí být jejich
----------------------------	---

přechod	produkty prodávány s odkazem na ekologický způsob produkce. Dojde-li ke změně stanoviště, je třeba vyznačit stanoviště včelstev v průběhu roku v plánu kočování. Plán kočování musí obsahovat přesné údaje o časovém rozmezí, místě (pozemek, parcela apod.), snůšce a počtu včelstev. Všechny možné zdroje kontaminace a ostatní faktory, které mohou mít na chov a produkci vliv, je třeba zaznamenat. Vosk obsahující rezidua léčiv musí být během přechodného období vyměněn. Příslušná nařízení stanoví svaz PRO-BIO. Jsou-li do podniku nově přibírána včelstva z konvenčně hospodařících podniků, musí projít přechodným obdobím. Přechodné období pro včelstva a vosk činí minimálně 12 měsíců. V přechodném období je třeba přizpůsobit úly, rámky a plásty směrnicím. Certifikace PRO-BIO je u produktů včelstev, která prošla přechodným obdobím, možná tehdy, byla-li tato včelstva minimálně rok chována v souladu se směrnicemi a přechodným obdobím prošla všechna včelstva chovaná v podniku. Včelstva, která dosud neprošla přechodným obdobím, a jejich produkty je třeba jednoznačně označit a chovat, resp. uchovávat odděleně.
úly	Úly musí být zhotoveny z přírodních materiálů, jako jsou dřevo, sláma nebo hlína. Výjimku představují drobné díly, střešní zakrytí, síťová dna, krmná zařízení a izolace. Jako pojiva je třeba použít pokud možno klihy neobsahující škodlivé látky, stejně tak nátěry nemají obsahovat škodliviny (použít např. přírodní barvy na bázi lněného oleje nebo olejů na dřevo). Nátěrové hmoty se syntetickými chemickými barvivy a konzervačními látkami jsou vyloučeny. Ošetření vnitřku úlů s výjimkou včelího vosku, propolisu a rostlinných olejů není dovoleno. Čištění a dezinfekci je třeba provádět tepelně (plamen, horká voda) a mechanicky. Úly s odchylicím se vnějším ošetřením, stejně jako úly zhotovené z nepřírodních materiálů je třeba jednoznačně označit a smí se nadále používat max. 5 let od začátku přechodného období.
vosk a plásty	Cílem je včelařit na přirozeném díle a dosáhnout soustavné obnovy vosku vlastními prostředky. Včelstvům je třeba dát ve zvýšené míře možnost budovat si přírodní dílo. Mezistěny, proužky mezistěn a další voskové produkty smí být zhotoveny jen z vosku z ekologického včelařství, které je vyprodukované v přirozeném díle. Vosk se nakupuje z certifikovaných ekologických podniků produkujících vosk, pracujících podle směrnic některého ze svazů ekologických zemědělců.

uklidnění a odpuzení včel	Nákup vosku je třeba evidovat. Umělohmotné mezistěny nejsou povoleny. Ve včelím vosku nesmí být prokazatelná žádná rezidua, která by svědčila o tom, že byla provedena likvidace roztoče varroa nebo zavíječe voskového prostředky, které tyto směrnice vylučují. Vosk nesmí přijít do styku s rozpouštědly nebo bělicími činidly nebo jinými přísadami. Pro zpracování vosku lze použít jen nástroje a nádoby z neoxidujícího materiálu. K čištění a hygieně vosku jsou povoleny jen termické postupy, kyselina octová a přípravky na bázi <i>Bacillus thuringiensis</i>. Šetrné zacházení se včelami je základním pravidlem ekologického chovu včel. K uklidnění nebo odpuzení včel nejsou povoleny syntetické chemické prostředky.
krmení včel	Krmení včel by se v rámci podnikových možností mělo provádět medem z vlastní produkce. Ke krmení smí být použita jen ekologicky vyprodukovaná krmiva. Krmení ekologickým cukerným sirupem nebo ekologickou cukrovou melasou je třeba omezit na zakrmení včel na zimu a rozvoj mladého včelstva. Pro případné výpadky ve snůšce by se mělo dbát na to, aby byl v úlu stále ponecháván dostatek medu k jejich překlenutí. Je-li nutné mezi snůškami zakrmit, musí to být provedeno biomedem. Pro přezimování je třeba ponechat v plástech dostatečné rezervy medu a pylu. Doplnkové příkrmení je přípustné jen pro překlenutí výpadků ve snůšce a v případě nouze a provádí se výlučně mezi poslední sklizní medu a začátkem příštího letového období. Aby se zajistilo dostatečné invertování, je třeba ponechat v plástech v zimní zásobě potravy minimálně 10 % vlastního medu, případně ho doplnit. Krmení pylovými doplňkovými látkami není povoleno.
chov včel / péče o zdraví	Základním cílem všech opatření je podpora seberegulace a sebeléčení. Opatření v ekologickém chovu včel jsou zaměřena na to, aby byly zachovávány, případně zvyšovány samoléčebné schopnosti a vitalita včelstev. Použití chemických syntetických a částečně syntetických léčiv je zakázáno. K regulaci roztoče varroa a dalších nemocí jsou vedle biotechnických a biofyzikálních metod – pokud je jejich použití povoleno podle nařízení (ES) č. 834/2007 a č. 889/2008 – přípustné: • kyselina mléčná • kyselina mravenčí

rozmnožování a odchov	• kyselina šťavelová a kyselina octová (jen mimo dobu snůšky) U včelstev, z jejichž díla má být získán med, je použití kyseliny mravenčí přípustné jen v období po poslední sklizni medu v daném roce. Dále smí být použity bylinné výluhy a éterické oleje. Úředně předepsaná ošetření prostředky nepovolenými směrnicemi PRO-BIO je třeba neprodleně ohlásit. Takto ošetřené produkty nesmí být prodávány s poukazem na kvalitu PRO-BIO. Zastřihování křídel včelám jakož i další zásahy poškozující včely jsou zakázány. Veškeré způsoby ošetření je třeba zaznamenat. Trubčina smí být odstraněna jen za účelem regulace roztoče varroa. Cílem chovné práce je chovat včely adaptované na ekologické podmínky stanoviště, obecně odolné a tolerantní vůči roztoči varroa. Je třeba dávat přednost přirozeným metodám odchovu a rozmnožování. Při tom je třeba brát ohled na rojový pud. Umělá inseminace smí být v odchovných podnicích použita v jednotlivých případech na základě souhlasu svazu PRO-BIO. Zásahy poškozující včely, jako je zastřihnutí křídel matce, nejsou přípustné. Geneticky modifikované včely jsou zakázány.
nákup včel	Nákup včelstev a matek je povolen z certifikovaných podniků PRO-BIO, resp. není-li to možné, z podniků některé organizace uznané svazem PRO-BIO; nejsou-li zde k dispozici, pak z podniků hospodařících v souladu s nař. EU o ekologickém zemědělství. Není-li ani to možné, může být ročně 10 % stávajících včelstev nahrazeno, resp. doplněno včelstvy z neekologických chovů. Nedostupnost včel ekologického původu musí být svazu PRO-BIO prokázána. Použití známky PRO-BIO pro včelí produkty z těchto včelstev je možné nejdříve po 1 roce. Odchyt cizích konvenčních rojů je povolen, pokud jejich počet nepřesáhne ročně 10 % stavu chovaného v podniku. Toto ustanovení platí rovněž pro nákup chovných matek konvenčního původu. Výjimku z pravidla 10 % může svaz PRO-BIO na základě žádosti poskytnout v katastrofických situacích.
získávání, ošetření a označení medu	Získávání medu v ekologickém podniku má probíhat za respektování všech známých hledisek zachování kvality a podle zásad pečlivě aplikované, dobré odborné praxe (dostatečná vyzrálост medu, žádný plod v plástech, práce s materiály způsobilými pro potravinářské použití). Použití chemických repelentů stejně jako zabíjení včel v rámci sklizně medu jsou zakázány. Hodnotné složky medu mají být skladováním a plněním v minimální míře negativně ovlivněny. Tlaková filtrace není

uskladnění	povolena. Volbou vhodných postupů při plnění medu je třeba vyloučit jeho zahřátí na více než 40 °C. Med má být uchováván v temnu, chladu a suchu. Na sklenicích s medem je ve smyslu jasné a pravdivé deklarace třeba uvést následující poznámku: <i>„Vzhledem k velkému doletu včel nelze očekávat, že budou zalétat výlučně nebo převážně na ekologicky obhospodařované plochy.“</i> (nebo jiná formulace v tomto smyslu) Z opatření prováděných u skladovaného medu jsou přípustná jen ta, která vylučují jeho zatížení škodlivými látkami, to se týká i použitého materiálu a čisticích prostředků. Použití chemických prostředků pro ochranu skladových zásob je zakázáno. Následné zrání medu pomocí chemických látek, použití dezinfekčních prostředků a radioaktivní ozařování jsou zakázány. Nacházejí-li se v podniku produkty s různým stupněm certifikace, je třeba je jednoznačně označit a skladovat odděleně.
prodej nakoupeného zboží	Přímý prodej nakoupených produktů, tedy prodej „ze dvora“, na trzích apod. je možný. O veškerém nakoupeném zboží musí být vedena evidence. Označení produktů musí být, co se týče původu a způsobu produkce, jednoznačné, zboží vlastní produkce a zboží nakoupené musí být deklarováno odděleně. S konvenčním zbožím lze obchodovat jen tehdy, nelze-li sehnat odpovídající produkty ekologického původu. Konvenční produkty musí být jako takové jednoznačně identifikovatelné. Jeden a týž produkt nesmí být současně nabízen v ekologické a konvenční kvalitě.

4. Produkce hub

Základní ustanovení

Pěstování hub může být začleněno do zemědělského podniku, například při použití vyplozených houbových substrátů jako humusového hnojiva.

Doporučení

Cílem je používání organických surovin pocházejících výlučně z ekologické produkce z daného regionu (za region je považována příslušná spolková země a území v okruhu 80 silničních kilometrů kolem produkujícího podniku).

Základem pro uchovávání dobrého zdravotního stavu kultur je preventivní ekologická ochrana rostlin.

Rašelinu je třeba podle možností nahradit vhodnými materiály.

Volbou vhodných pěstebních prostor má být spotřeba energie při kultivaci udržována na co nejnižší úrovni.

Minimální závazné požadavky

Všechna kultivační stadia produkce hub, od přípravy substrátu až po sklizňovou fázi, musí probíhat ve vlastním podniku nebo v podniku svazu PRO-BIO, není-li to možné, pak v podniku příslušejícím k organizaci uznané svazem PRO-BIO.

V ekologické produkci hub nesmí být použity geneticky modifikované organismy a jejich produkty.

Povolené suroviny, prostředky a metody

Výchozí organický materiál a přídatné látky použité v substrátu (sláma, obilí, otruby, hnůj, kompost atd.) mají pocházet z vlastního podniku nebo musí pocházet z podniku svazu PRO-BIO; nejsou-li zde dostupné, pak z podniku příslušejícího k organizaci uznané svazem PRO-BIO.

- Při použití chlévské mrvy musí podestýlka pocházet z ekologické produkce.
- Původ dřeva musí být dohledatelný. Má pocházet přednostně z podniků svazu PRO-BIO; není-li zde dostupné, pak z členských podniků organizace uznané svazem PRO-BIO. Jiné zdroje jsou ovšem při pečlivém prověření také možné.
- Pro vlastní produkci násady musí obilí pocházet z podniků svazu PRO-BIO; není-li zde dostupné, pak z členských podniků organizace uznané svazem PRO-BIO. Není-li proso z těchto podniků dostupné, může být odebráno z jiných ekologických podniků. Přechodné použití konvenční násady musí být povoleno svazem PRO-BIO.
- Při použití konvenční násady a konvenčního dřeva je třeba zvážit problematiku reziduí, a to i s ohledem na geneticky modifikované organismy; nezávadnost je případně třeba doložit rozbory.
- Jako neorganické součásti substrátu smí být použita hnojiva uvedená v producentských směrnících PRO-BIO (příloha 1). Nezávadnost použitých hnojiv

z hlediska obsahu těžkých kovů musí být zajištěna a v případě pochybností doložena rozborů.

- Přírodní sádra bez přísad je povolena.
- K dezinfekci substrátu jsou vedle kompostování povoleny jen termické postupy.
- K dezinfekci nástrojů je povolen alkohol a ocet.
- U krycích zemin pro žampionové kultury je třeba dbát na co nejnížší podíl rašeliny.
- Použití pyretroidů není povoleno.

5. Vyloučené technologie

5.1 Zákaz genetické modifikace

Vzhledem ke svým zčásti neznámým důsledkům ohrožuje genetická modifikace ekosystém i spotřebitele. Proto jsou geneticky modifikované organismy (GMO)¹ a jejich deriváty neslučitelné s ekologickým zemědělstvím. I podnikem nechtěná a nezpůsobená kontaminace bioproduktů geneticky modifikovanými organismy může mít za následek odebrání certifikace u těchto produktů svazem PRO-BIO.

Produkty, produkované v souladu se směrnicemi PRO-BIO, musí být získány bez použití geneticky modifikovaných organismů (GMO) a/nebo jejich derivátů.

„Derivát GMO“ je každá látka, která je získána z GMO nebo jejich prostřednictvím, sama však GMO neobsahuje. „Použití GMO a derivátů GMO“ znamená jejich použití jakožto potravin, potravinových přísad (včetně přídatných látek a aromat), pomocných technologických látek (včetně extrakčních rozpouštědel), krmiv, krmných směsí, výchozích produktů pro výrobu krmiv, krmivových doplňkových látek, pomocných technologických látek pro výrobu krmiv, určitých produktů pro výživu zvířat, prostředků ochrany rostlin, hnojiv, prostředků zlepšujících půdu, osiva, vegetativního rozmnožovacího materiálu a zvířat.

¹ Viz směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/18/ES z 12. března 2001 o záměrném uvolňování geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí, v novelizovaném znění jako směrnice Evropského parlamentu a Rady z 11. března 2015 č. 2015/412.

5.2 Zákaz použití antropogenních nanomateriálů

Nepoužití antropogenních nanomateriálů

Dopady antropogenních nanomateriálů na životní prostředí a člověka nejsou dosud dostatečně známy. Proto by produkty PRO-BIO měly být získávány bez použití antropogenních nanomateriálů. Je třeba vyloučit antropogenní nanomateriály v obalech a površích, které se dostávají do styku s certifikovanými produkty.

Definice pojmů:

Členské svazy BÖLW rozumí pod pojmem nanotechnologie toto:

Jsou to technologie, které umožňují manipulaci, výzkum nebo použití velmi malých struktur nebo systémů (1–300 nanometrů v jednom rozměru). Vyznačují se tím, že v důsledku nepatrné velikosti a změněného poměru povrchu a objemu vykazují vlastnosti nového druhu. Vzhledem ke své nepatrné velikosti však také snadněji reagují s jinými látkami a vnikají do organismů. Je třeba rozlišovat mezi přirozeně se vyskytujícími a cíleně vyrobenými antropogenními nanomateriály. Antropogenní nanomateriály musí být vymezeny vůči nanomateriálům přirozeně se vyskytujícím v životním prostředí (např. vulkanický prach), vůči nanomateriálům přirozeně se vyskytujícím v potravinách (např. jednoduché cukry, aminokyseliny a mastné kyseliny) nebo vůči nezáměrně vytvářeným nanočásticím (např. v mouce nebo v homogenizovaném mléce).

6. Přechodné období

Před zahájením přechodného období jsou nezbytné pokud možno úplné údaje o dosavadním hospodaření, včetně chovu zvířat, stavu půdy a ekologických podmínkách (blízkost frekventovaných silnic, průmyslových areálů; kvalita závlahové vody a další skutečnosti).

Při podezření na starou zátěž si svaz PRO-BIO může vyžádat výsledky půdních rozborů.

Základem pro uzavření písemné smlouvy se svazem PRO-BIO je dodržování směrnic PRO-BIO. Požadavky nař. EU jakož i všech pozměňovacích nařízení musí být splněny.

Platí princip obhospodařující jednotky, tzn. že jeden a týž podnikový vedoucí nesmí ve stejné oblasti současně vést konvenční podnik a podnik ekologicky obhospodařovaný.

Podnikový vedoucí se nabádá, aby využíval poradenství a nabídku dalšího vzdělávání v ekologickém zemědělství.

Smlouva se uzavírá mezi svazem PRO-BIO a osobou ekonomicky odpovědnou za podnik.

Smluvní podniky svazu PRO-BIO jsou povinny obhospodařovat všechny plochy patřící k podniku a chovat všechna zvířata patřící k podniku v souladu se směrnicemi a směrnice dodržovat ve všech produkčních odvětvích.

Přechod provedený po částech je možný jen ve zvláštních případech. Veškeré směrnice přitom platí v částech podniku nacházejících se v přechodném období od začátku v plném rozsahu. Části podniku, obhospodařovaných v souladu se směrnicemi, postupem času kontinuálně přibývá.

Ekologicky obhospodařované plochy a plochy, které dosud neprošly přechodným obdobím, musí být zřetelně odděleny a musí být navzájem rozlišitelné.

Plochy a zvířata, nacházející se v přechodném období, nesmí být převáděna sem a tam mezi ekologickým a konvenčním obhospodařováním.

Také v případě přechodu po částech platí v celém podniku zákaz geneticky modifikovaných organismů a/nebo derivátů GMO.

Přechodné období podniku, který tu je na začátku přechodu, včetně rostlinné produkce a chovu zvířat nesmí trvat déle než pět let.

Přechodné období může začít kdykoli. Za začátek přechodného období se považuje datum, k němuž se podnik nahlásí ke kontrolní organizaci EZ a podrobí se kontrole.

Zaměstnanci svazu PRO-BIO nebo jiné pověřené osoby a zemědělec provedou nejprve vstupní komplexní podnikové šetření, při němž se proberou a stanoví všechna opatření, která jsou v podniku nutná pro dodržení směrnic a k ověření jejich dodržování.

Plán přechodu musí být předložen na začátku přechodného období. Během přechodného období je třeba každoročně dokumentovat status ploch. Podnikový vedoucí je povinen písemně ohlásit podnikové změny (např. zvětšení a zmenšení ploch, nákup zvířat) kanceláři svazu PRO-BIO.

Před první sklizní proběhne kontrola, při níž se zjistí status certifikace.

- Rostlinné výrobky mohou být označeny jako certifikované tehdy, jestliže obhospodařování bylo 24 měsíců před jejich výsevem (resp. před obrůstáním u píce)

porostů) prováděno v souladu se směrnicemi (36 měsíců před sklizní v případě trvalých kultur kromě píceňích porostů).

- O uznání předchozího obhospodařování rozhoduje kontrolní organizace / kontrolní úřad.
- Vedle důkazu na základě dokumentace musí být před certifikací provedena kontrolní návštěva, při níž je prověřeno předchozí obhospodařování.

Označení jako produkt z přechodného období – při uvedení příslušné poznámky – je možné jen tehdy, jestliže produkt sestává výlučně z jedné jediné přísady zemědělského původu a pochází z plochy, která byla minimálně 12 měsíců před sklizní dotyčné přísady obhospodařována v souladu se směrnicemi.

Již ukončená přechodná období v rámci hospodaření podle nař. (ES) 834/2007 a nař. (ES) 889/2008 a podle směrnic jiných uznaných svazů mohou být po ověření svazem PRO-BIO uznána.

Od okamžiku, kdy jsou ustanovení směrnic splněna ve všech bodech (ustájení, krmení atd.), musí zvířata, která pocházejí z konvenčního chovu, projít následujícím přechodným obdobím, aby byl možný odbyt produktů s označením bio. Skot, prasata a malí přežvýkavci k produkci masa, kteří nejsou nakoupeni z ekologicky hospodařících podniků nebo byli v podniku chováni před přechodem na ekologické zemědělství, nesmí být prodáváni s ochrannou známkou PRO-BIO.

Na různých plochách podniku se nesmí současně pěstovat stejně rostlinné druhy, nacházející se na různém stupni certifikace.

Výjimky:

trvalé kultury; zelenina a okrasné rostliny, jsou-li souběžně pěstované plodiny evidentně rozlišitelné; píceňiny

druh a kategorie zvířat	přechodné období	označení
zvířata produkující mléko (např. dojně krávy, dojně ovce, dojně kozy)	6 měsíců	bio/PRO-BIO
drůbež k produkci masa (např. kuřecí brojleři, krůty, husy, kachny)	10 týdnů (za předpokladu, že zvířata byla v ekologickém podniku nastájena nejpozději ve stáří 3 dnů)	bio/PRO-BIO
prasata (plemenná zvířata)	6 měsíců	bio/PRO-BIO
malí přežvýkavci (plemenná zvířata)	6 měsíců	bio/PRO-BIO
drůbež k produkci vajec	6 týdnů	bio/ označení PRO-BIO možné jen tehdy, jestliže nosnice byly od prvního týdne života chovány a krmeny v souladu se

		směrnicemi
daňčí a jelení zvěř	12 měsíců	bio/PRO-BIO
živočišná vlákna (vlna atd.)	6 měsíců	PRO-BIO

prodávané produkty (skot)	status certifikace zvířete při nákupu	časový údaj pro krmení a chov v souladu se směrnicemi	označení prodávaného produktu
mléko	ekologické	od nákupu zvířete	mléko PRO-BIO
mléko	konvenční	6 měsíců	mléko PRO-BIO
maso	konv./narozeno před přech. obdobím	12 měsíců / min. $\frac{3}{4}$ doby života	EU bio
maso	EU bio	4 měsíce za dodržení ustanovení nař. EU	PRO-BIO
maso	svazová certifikace	0 měsíců	PRO-BIO

Při současném přechodu celého podniku se živočišné produkty zvířat, nacházejících se v podniku na začátku přechodného období, a jejich potomstva mohou prodávat po 24 měsících jako produkty ekologického zemědělství, pokud byla zvířata krmena hlavně krmivem vyprodukovaným ve vlastním podniku.

Během přechodného období je třeba sklizené produkty skladovat odděleně podle stupně obhospodařování a certifikace, nezaměnitelně označit a odděleně používat/prodávát. O sklizených množstvích a dalším použití produktů je třeba vést záznamy. Musí být zaznamenávána přesná produkční čísla, která jsou porovnávána s prodaným množstvím podle certifikačního statutu.

Jsou-li v podniku do obhospodařování začleněny nové plochy, musí tyto plochy projít náležitým přechodným obdobím.

Souběžný ekologický a konvenční chov jednoho živočišného druhu není přípustný.*

Certifikace podniku dokumentuje úspěšné ukončení přechodného období. Předpokladem certifikace podniku je obhospodařování celého podniku v souladu se směrnicemi, to znamená, že na veškerých plochách již bylo zahájeno přechodné období. V podniku se v případě certifikace nesmí nacházet nedovolené provozní prostředky.

O certifikaci podniku a používání chráněné známky PRO-BIO rozhoduje certifikační komise svazu PRO-BIO.

Potvrzení o hospodaření v souladu se směrnicemi musí být vydáno každý rok. Minimálně jednou za rok navštíví smluvní podnik zástupce nebo pověřená osoba svazu PRO-BIO.

Pečlivá a úplná dokumentace je předpokladem certifikace.

O všech oblastech, kterých se týkají tyto směrnice, musí podniky vést jasné záznamy. K tomu patří záznamy o obhospodařované ploše, hnojení, ochraně rostlin, počtu chovaných zvířat, krmení, léčbě zvířat, prodeji, uskladnění a nákupu.

*Výjimky z tohoto pravidla platí jen při postupném přechodu v ekologickém rybném a rybníčním hospodářství.

7. Technika a skladování

Z opatření při skladování jsou přípustná jen taková, která vylučují negativní změnu sklizeného produktu. To se vztahuje i na použité materiály a čisticí prostředky. Použití chemických ochranných prostředků je zakázáno.

Výměna strojů a zařízení (v rámci strojních kooperativ) mezi ekologickými a konvenčními podniky je přípustná. Stroje a zařízení, používané i konvenčními podniky, musí být v případě znečištění prostředky, které nejsou v souladu se směrnicemi, před použitím v podnicích svazu PRO-BIO důkladně očištěny.

Následné dozrávání pomocí chemických látek, použití dezinfekčních prostředků a radioaktivní ozařování je zakázáno.

Totožnost produktu musí být zajištěna během celého produkčního a zpracovatelského procesu. Jestliže se v podniku nacházejí produkty různých stupňů certifikace, je třeba je jednoznačně označit a skladovat odděleně.

8. Obchodování s nakoupeným zbožím

Nákup konvenčního zboží pro přímý prodej není přípustný. Výjimku představují produkty, které v regionu nejsou nabízeny v ekologické kvalitě. K tomu je nutná výjimka udělená svazem PRO-BIO. Konvenčně vyrobené produkty musí být jako takové jednoznačně identifikovatelné. Jeden a týž produkt nesmí být nabízen současně z ekologické a konvenční produkce.

9. Ochrana zdrojů a životního prostředí

Rámcové podmínky zemědělské činnosti na začátku 21. století jsou určovány především právním řádem Evropské unie, dohodami WTO, rozšířením EU na východ a cíli Agendy 21. V politických prohlášeních se také odráží cíl multifunkčního a trvale udržitelného zemědělství, přičemž je kladen důraz zvláště na ekologické, sociální a ekonomické aspekty. Ekologické zemědělství je svým charakterem trvale udržitelný a vůči zdrojům šetrný způsob hospodaření. Jsou však nutná různá opatření a know-how, má-li se s třemi ekologickými médii, tj. s půdou, vodou a vzduchem/klimatem, zacházet ekologicky co nejvíce přijatelněji.

Smluvní podniky svazu PRO-BIO musí půdní a vodní zdroje využívat trvale udržitelným způsobem. Nadměrné užívání a trvalá redukce vodních zdrojů jsou zakázány. Kde je to možné, je zachycována a využívána dešťová voda. Podnik sleduje a vyhodnocuje dopady nezbytného odběru vody.

Jsou-li k tomu dány předpoklady, má být zachycována a znovu používána dešťová voda.

Při hospodaření je třeba dbát na to, aby nedocházelo k zasolování vody a půdy.

Je třeba zavést příslušná opatření k zabránění půdní erozi. Patří sem vhodný osevní postup a velikost honů, postupy při zpracování půdy, které snižují erozi (např. orba napříč svahu, resp. po vrstevnici, mulčování atd.), terasování, hrůbkování, pásy křoví, protivětrné výsadby, Benjensovy křoviny, agroles, příp. přeměna orné půdy na trvalý travní porost nebo les, smíšené kultury, pěstování v pásech a mnoho dalších opatření.

Pomocí náležité techniky (snížení tlaku vzduchu v pneumatikách, dvoumontáže nebo flotační pneumatiky, pásové traktory) a postupů (střídavá hloubka orby aj.), jakož i zpracováním půdy ve správném termínu je třeba předcházet ztuhnutí půdy.

Půda a zachování půdní úrodnosti mají pro ekologického zemědělce a zahradníka velký význam. Zdravotní stav rostlin, hustota doprovodné flóry, nebezpečí eroze a schopnost půdy zadržovat vodu a živiny určují výnos a kvalitu zemědělských a zahradnických produktů. Proto je třeba věnovat velkou pozornost obsahu humusu a aktivitě půdních organismů a tím i zdraví půdy. Biologicky vysoce aktivní půdy s vysokým obsahem humusu prakticky nepotřebují aplikaci rozpustných živin.

Spalování organické hmoty je přípustné jen ve výjimečných případech po dohodě se svazem PRO-BIO.

Obhospodařování půdy je třeba dlouhodobě plánovat, aby byla zachována, případně vytvořena zdravá, úrodná a biologicky aktivní půda.

Mezplodiny a zelené úhory jsou důležitým požadavkem přetrvávajícího zdraví půdy i managementu dusíku.

Aby se zabránilo degeneraci půdy a kontaminaci spodní i povrchové vody, je v těchto směrnících závazně stanoveno množství chovaných zvířat na jednotku plochy (viz příloha 1 – Přípustná koncentrace zvířat).

Chlévská mrva (hnůj) má být během 24 hodin po rozmetání zaorána.

Kejda a močůvka by se měly aplikovat injektáží apod. přímo do půdy nebo při povrchové aplikaci by se měly bezprostředně poté zapravit do půdy.

Podniky svazu PRO-BIO by při realizaci ochrany životního prostředí měly postupovat vzorově a měly by hrát roli lídrů v ochraně půdy a vody, jakož i v udržování čistoty vzduchu. Měly by proto odpovědně dodržovat zákonná ustanovení k ochraně vody a půdy a k udržování čistoty vzduchu.

Regionální hospodaření přispívá k úspoře nákladů při přepravě potravin, provozních prostředků a zvířat a slouží tím mimo jiné i ochraně klimatu.

V podnicích PRO-BIO by měla být velká pozornost věnována využití dorůstajících a obnovitelných zdrojů energie (biomasa, vítr, voda, slunce). Větrná, solární a vodní energie je výtečně vhodná k decentrálnímu zásobení elektrických ohradníků, napaječek atd. energií.

Použitím dobře biologicky odbouratelných (dorůstajících) pohonných hmot a maziv (bionafta, plyn, rostlinný olej) a čisticích prostředků, polyetylen (PE) místo polyvinylchloridu (PVC), recyklovatelných materiálů apod., stejně jako ekologicky příznivých stavebních materiálů (hlína, dorůstající původní suroviny jako dřevo, konopí aj.) mohou podniky svazu PRO-BIO přispívat ke snížení zátěže životního prostředí.

Provozní prostředky (např. fólie, senážovací fólie, pěstební nádoby, obaly atd.) z PVC jako obtížně odbouratelné umělé hmoty nesmí být použity.

Spalovat umělé hmoty (např. fólie a textilie) na poli je zakázáno.

10. Sociální odpovědnost a spravedlnost

V pojetí svazu PRO-BIO patří ekologické zemědělství a sociální spravedlnost k sobě. Jak rodinní příslušníci, tak i zaměstnanci, dobrovolníci a praktikanti musí mít ve všech smluvních podnicích svazu PRO-BIO možnost pracovat a žít v lidsky důstojných podmínkách.

PRO-BIO proto přebírá do svých směrnic následující požadavky asociace IFOAM:

Respektování a dodržování lidských práv je pro všechny smluvní podniky svazu PRO-BIO závazné. Lidem, kteří pracují ve smluvních podnicích svazu PRO-BIO, je bez ohledu na jejich víru, pohlaví a rasu zaručena rovnost příležitostí. Pro všechny lidi, kteří žijí a pracují ve smluvních podnicích svazu PRO-BIO, bez ohledu na to, zda ve stálém zaměstnaneckém poměru, nebo jako krátkodobé či sezónní pracovní síly, platí ustanovení podle právních předpisů pracovního a sociálního práva na národní úrovni i úrovni EU podle článku 12 Listiny základních práv Evropské unie a článku 11 Evropské úmluvy o lidských právech. Zvláště následující požadavky musí být ověřitelným způsobem splněny*:

Každá osoba má právo svobodně a pokojně se shromažďovat s jinými osobami a svobodně se s jinými osobami sdružovat; k tomu patří také právo zakládat na ochranu svých zájmů odbory a do odborů vstupovat. Nikdo nesmí být z důvodu svého členství v odborech znevýhodňován.

Odměňování a všechny další výkony a nabídky pro zaměstnance jsou prováděny podle srozumitelných a obecně proveditelných zásad, které vylučují jakékoli znevýhodnění.

Podniky zajistí, aby k zastupování zaměstnanců byl jmenován nebo zvolen zástupce zaměstnanců.

Podniky se zavazují vyloučit nucenou nebo jakýkoli druh nedobrovolné práce. Podnik nesmí zadržovat pracovní mzdu, slevy, majetek nebo dokumentaci pracovníků, aby je donutily setrvat v podniku.

Podniky nesmí zaměstnat děti. Práce dětí včetně nasazení rodinných příslušníků jako pracovních sil je povolena jen ve vlastním rodinném podniku nebo v sousedském podniku za dodržení zákonných ustanovení. Při tom musí být splněny zvláště následující podmínky:

Práce není nebezpečná a neohrožuje zdraví ani bezpečnost dětí. Práce neohrožuje školní ani mravní, sociální a fyzický vývoj dětí. Při práci na děti dohlíží dospělí nebo mají děti písemné povolení rodičů, že mohou v podniku pracovat i bez dozoru.

Zaměstnavatel odpovídá za bezpečnost a zdraví na pracovišti, což případně zahrnuje školení pracovníků, aby byli upozorněni na různá rizika na pracovišti. Při více než 5 pracovnících je třeba vyhotovit pokyny k „bezpečnosti na pracovišti“ a všem pracovníkům je zpřístupnit.

Všichni pracovníci obdrží písemnou pracovní smlouvu, která upravuje základní rámec pracovního poměru a obsahuje přinejmenším následující body: popis práce, rozsah a omezení práce, druh a výše platu.

Různé formy pracovního poměru nesmí vést k nerovnému přístupu k pracovníkům. I sezónní pracovní síly musí být přihlášeny v souladu se zákonnými ustanoveními. Pro všechny pracovníky platí – při stejné činnosti a odpovědnosti – stejná práva a pracovní podmínky včetně sociálních dávek a výhod.

Je třeba dohodnout mzdy, které odpovídají přinejmenším zákonem stanoveným minimálním mzdám, případně tarifním dohodám, pokud jsou použitelné.

Pracovníci se mohou svobodně rozhodnout, že část mzdy obdrží ve formě ubytování, stravy a dalších výkonů podniku. Hodnota těchto výhod musí být spravedlivě stanovena. Povinné snížení mzdy podnikem není přípustné.

V souladu se sezónním rozložením práce je třeba dohodnout pravidla pro zacházení s přesčasy i pravidla pro zavedení pružné pracovní doby. Tato pravidla musí odpovídat zákonným ustanovením, resp. tarifním dohodám (pokud takové dohody existují a jsou použitelné).

Zaměstnavatel zajistí, aby pracovníci dostali přinejmenším právně požadované základní zajištění v mateřství, nemoci a stáří. Podnik neklade překážky v uplatňování nároků svých zaměstnanců na další, resp. profesní vzdělávání.

Smluvní podniky svazu PRO-BIO jsou povinny dodržovat tato ustanovení a zákony. Ze strany vedení podniku musí být vydáno odpovídající, veřejně přístupné a podepsané prohlášení o uskutečňování dobré sociální praxe a dodržování lidských práv.

Jestliže je produkce v některém smluvním podniku svazu PRO-BIO založena na sociální nespravedlnosti a porušování zákonů, je certifikace produktů svazem PRO-BIO vyloučena.

*jestliže v některé zemi dostačuje státní kontrola a dohled nad pracovními poměry, resp. veřejně dostupná nabídka dalšího vzdělávání, pak to po dohodě se svazem PRO-BIO stačí k tomu, aby se zajistilo dodržení výše uvedených kritérií

Příloha 1: Přípustná koncentrace zvířat

druh, resp. třída zvířat	nejvyšší počet zvířat na ha z.p.
koňovití od 6 měsíců	2
telata ve výkrmu	5
ostatní skot mladší 1 roku	5
skot, samčí zvířata ve věku 1 až 2 let	3,3
skot, samičí zvířata ve věku 1 až 2 let	3,3
skot, samčí zvířata starší 2 let	2
chovné jalovice	2,5
jalovice ve výkrmu	2,5
dojnice	2
brakované krávy	2
ostatní krávy	2,5
chovné ramlice	100
bahnice	13,3
kozy-matky	13,3
selata	74
chovné prasnice (bez selat)	6,4
prasata ve výkrmu	10
ostatní prasata	10
slepice ve výkrmu (masní brojleři)	280
nosnice	140
kuřice	280
kachny ve výkrmu	210
krůty ve výkrmu	140
husy ve výkrmu	280
křepelky	800
holubi	500
daňci	7 PJ*
jeleni	4 PJ

U zvířat, u nichž vzhledem k příslušnosti k plemenu vznikají jiná množství výkalů, je třeba provést připočet nebo odpočet.

Tato tabulka platí i pro omezení vstupů cizích statkových hnojiv do podniku.

* PJ = produkční jednotka: 1 dospělé zvíře, 1 kolouch, 1 roček, 1 jelen

Příloha 2: Povolená hnojiva

V zásadě je třeba usilovat o samozásobení podniku vlastními organickými hnojivy. Při použití hnojiv a prostředků zlepšujících půdu je třeba dodržovat zákonná ustanovení, především ustanovení nař. EU. Následující seznam je v případě změn aktualizován, při tom se přihlíží k zákonným ustanovením, především ustanovením nař. EU.

Uvedení konvenčních nakoupených hnojiv, uvedených v bodu 2, do podniku lze provést jen v případě prokázané potřeby a na základě písemného povolení svazem PRO-BIO. Použití nakoupených materiálů podléhá povinné zvláštní péči s ohledem na kvalitu produktů. Případně je třeba provést zjištění přítomnosti škodlivých látek. Platí to pro všechny produkty a látky uvedené v následujícím seznamu. Nakoupené materiály je třeba uvést v rámci každoroční kontroly podniku.

Obecně platí, že před nákupem provozních a obchodních prostředků má být jako reference použit každoročně aktualizovaný seznam PRO-BIO-FiBL. Seznam obsahuje všechny konformní povolené provozní prostředky ověřené svazem PRO-BIO. Neobsahuje ale všechny prostředky dostupné na trhu. Pokud byste měli použít provozní prostředky, které nejsou uvedeny v seznamu, avšak podle nařízení (ES) 834/2007 a 889/2008 jsou přípustné, a nejste si jisti, zda je jejich použití podle směrnic PRO-BIO možné, kontaktujte svaz PRO-BIO.

V seznamu provozních prostředků svazu PRO-BIO se nachází prohlášení týkající se povolení podle směrnic PRO-BIO a ověření podle platných právních předpisů a směrnic PRO-BIO. Za produkty uvedené v seznamu provozních prostředků nemůže svaz PRO-BIO poskytnout žádnou záruku co do jejich účinnosti!

1. Hnojiva a prostředky zlepšující půdu, pocházející z ekologických podniků

- chlévský hnůj, drůbeží trus, močůvka, kejda
- kompost a organické odpady (posklizňové zbytky a podobně)
- substráty z produkce hub
- sláma k mulčování

V ekologické produkci bylin nesmí být použity vlastní ani nakoupená kejda a močůvka.

2. Nakoupená konvenční organická hnojiva a prostředky zlepšující půdu

Statková hnojiva z konvenčních podniků, nepocházející z průmyslového chovu zvířat, podle nařízení (ES) 889/2008

- chlévský hnůj (jen je-li znám jeho původ, žádný konvenční drůbeží trus a prasečí hnůj, a to ani v upravené formě)

Organická doplňková hnojiva, prostředky zlepšující půdu a součásti substrátu

- substráty z bioplynových stanic – jsou-li dodrženy podmínky uvedené v příloze 8
- sláma (nakoupená sláma musí pocházet z ekologické produkce; není-li dostupná, smí být použita jen taková konvenční sláma, která nebyla ošetřena regulátory růstu a/nebo desikanty)

- certifikované* rostlinné komposty (zkompostovaná zelená hmota) a zkompostovaný komunální odpad z odděleného sběru (biopopelnice) podle aktuálních kritérií a požadavků svazu PRO-BIO uvedených v příloze 7
- certifikovaný kůrový kompost a kůrový mulč z dřeva, které po poražení nebylo chemicky ošetřeno
- produkty a vedlejší produkty živočišného původu: jen hnojiva z čisté rohoviny, odpady ze srsti a peří
- produkty a vedlejší produkty rostlinného původu, např. ricinový šrot, sladové klíčky, řepkový šrot
- produkty z řas (*)
- rašelina (*) bez syntetických přísad, jen pro pěstování sadby (max. 70 obj. %) a jako hrnková zemina, jako krycí zemina při pěstování žampionů a k pěstování slatinných rostlin
- piliny, kůra a dřevitý odpad (z neošetřeného dřeva)
- leonardit (výlučně jako vedlejší produkt z důlní činnosti)

(*) Produkty z řas a rašelinu je z důvodů ochrany přírody třeba používat jen zdrženlivě.

3. Nakoupená minerální doplňková hnojiva

- uhličitán vápenatý přírodního původu (např. vápenec, uhličitán hořečnato-vápenatý, lasturnatý vápenec, vápenec z mořských řas, dolomitický vápenec, křída)
- sádra přírodního původu
- chlorid vápenatý (CaCl_2) jen proti hořké skvrnitosti (křenčení) jablek
- surové draselné soli (např. kainit)
- síran draselný
- patentkali (hořečnato-draselná sůl, kali magnesia)
- síran hořečnatý (např. kieserit) jen přírodního původu
- uhličitán hořečnatý (např. dolomit)
- měkký surový fosfát neupravený, Thomasova moučka (**)
- elementární síra
- stopové prvky jako živiny
- horninové moučky
- jíl

4. Ostatní

- výluhy a přípravky z rostlin
- mikrobiální nebo rostlinné kompostové aktivátory

* Jedná se o certifikát kvality, garantující řadu parametrů týkajících se hygienické nezávadnosti, obsahu cizorodých látek a těžkých kovů, obsahu vody a organické hmoty, stupně přeměny atd. (Pozn. překl.)

- biologicko-dynamické preparáty

(**) Nesmí být překročen obsah 90 mg Cd/kg P₂O₅.

Příloha 3: Povolená opatření a účinné látky k ošetřování rostlin

Zde uvedené prostředky lze použít jen v případě prokázané potřeby a jen tehdy, nelze-li napadení škodlivými organismy udržet pod kontrolou pomocí agrotechnických opatření. Při použití prostředků ochrany rostlin a péče o rostliny je třeba dodržovat zákonná ustanovení, především ustanovení nařízení (ES) č. 834/2007 a nařízení (ES) č. 889/2008, a dále ustanovení zákona o rostlinolékařské péči. Aktuální seznam si lze vyžádat přes svaz PRO-BIO nebo kontrolní úřady.

Složené prostředky ochrany rostlin se smí skládat jen z povolených účinných látek a složek, uvedených v příloze 3; viz též příslušný aktuální seznam provozních prostředků PRO-BIO-FiBL. Pokud se v podniku zhotovují vlastní tradiční preparáty/přípravky, smí být zhotovovány jen z regionálních rostlin, živočichů nebo mikroorganismů, přičemž prostředky/receptury podléhají kontrole. V zásadě existuje zákaz použití složek, které působí mutageně, teratogeně, neurotoxicky nebo karcinogeně.

Obecně platí, že před nákupem provozních a obchodních prostředků má být jako reference použit každoročně aktualizovaný seznam PRO-BIO-FiBL. Seznam obsahuje všechny konformní povolené provozní prostředky ověřené svazem PRO-BIO. Neobsahuje ale všechny prostředky dostupné na trhu. Pokud byste měli použít provozní prostředky, které nejsou uvedeny v seznamu, avšak podle nařízení (ES) 834/2007 a 889/2008 jsou přípustné, a nejste si jisti, zda je jejich použití podle směrnic PRO-BIO možné, kontaktujte svaz PRO-BIO.

V seznamu provozních prostředků svazu PRO-BIO se nachází prohlášení týkající se povolení podle směrnic PRO-BIO a omezení na příslušnou oblast použití. Obecně se provádí jen ověření podle platných právních předpisů a směrnic PRO-BIO. Za produkty uvedené v seznamu provozních prostředků nemůže svaz PRO-BIO poskytnout žádnou záruku co do jejich účinnosti!

1. Biologická a biotechnická opatření

- ochrana, podpora a používání přirozených nepřátel původců chorob a škůdců kulturních rostlin (draví roztoči, vosičky apod.)
- feromony (metody matení a feromonové lapáky), jen produkty odpovídající nařízení (ES) č. 540/2011 a č. 255, 258 a 259
- barevné desky, lepové desky
- mechanické ochranné prostředky (ochranné sítě, pasti, ohrada proti slimákům apod.)
- repelenty (např. hydrolyzovaná bílkovina, kromě želatiny)

2. Prostředky ochrany rostlin

- přípravky na bázi virů, houbových organismů a bakterií (např. *Bacillus thuringiensis*, virus granulózy), jen v souladu s nařízením (EU) č. 540/2011
- pyretriny z rostliny *Chrysanthemum cinerariaefolium* (jen s přírodním synergistou)
- azadirachtin z rostliny *Azadirachta indica* (neem)
- smáčitelná síra

- měďnaté přípravky ve formě chloridu měďnatého, oxychloridu měďnatého, oxidu měďnatého a trojsytného síranu měďnatého smí být použity v max. množství 3 kg Cu/ha a rok; u chmelu se smí použít 4 kg Cu/ha a rok, vždy v přepočtu na pětiletý průměr v rotaci
- parafinové oleje – jen produkty v souladu s nař. EU č. 540/2011
- rostlinné oleje – jen produkty v souladu s nař. EU č. 540/2011
- lecitin
- draselné mýdlo (mazlavé mýdlo)
- polysulfid vápenatý
- kvasie (Quassia amara)
- manganistan draselný (hypermangan)
- fosforečnan železitý
- hydroxid vápenatý (proti rakovině ovocných stromů)

3. Prostředky posilující rostliny

- moučky a přípravky z řas
- křemičitý písek (dioxid křemičitý)
- horninové moučky
- bentonity a upravené hlinité zeminy
- vodní sklo (křemičitan sodný nebo draselný)
- rostlinné přípravky (např. extrakty, zákvasy/jíchy, výluhy z kopřivy, přesličky, cibule, křenu, vratiče, opletky atd.), pokud jsou použitelné podle zákona o rostlinolékařské péči
- laminarin
- mléko, mléčné produkty, syrovátka, přípravky na bázi kyseliny mléčné
- hydrogenuhličitan sodný
- ovčí tuk – jako repelent lze použít jen na nejedlé části rostlin a jestliže se ošetřený rostlinný materiál nezkrmuje ovčím nebo kozám

Příloha 4: Konvenční krmiva povolená pro nákup

Krmiva z konvenční produkce smí být použita jen pro níže uvedené druhy zvířat, jen tehdy, nejsou-li tato krmiva dostupná z ekologické produkce. Podíl následujících konvenčně vyprodukovaných krmiv se vztahuje k sušině. (Míněna je průměrná krmná dávka v ročním průměru; v přepočtu na denní krmnou dávku smí být podíl těchto krmiv do 25 %; procentní podíl se počítá bez minerálních látek.)

prasata	následující konvenčně vyprodukovaná krmiva pro prasata smí být použita do max. • 5 % do 31. prosince 2017 v přepočtu na sušinu: jen ke krmení kojících chovných prasnic, selat a v předvýkrmu (do váhy 50 kg): • bramborová bílkovina
drůbež	následující konvenčně vyprodukovaná krmiva pro drůbež smí být použita do max. • 5 % do 31. prosince 2017 v přepočtu na sušinu: • bramborová bílkovina • kukuřičný lepek Krmiva podléhající schvalovací povinnosti, která jsou neekologického původu, pro všechny druhy zvířat na začátku přechodného období při konvenčním odbytu: jen v případě úplného konvenčního odbytu všech živočišných produktů a na základě povolení svazem PRO-BIO smí být po období 5 let od zahájení přechodného období nakoupeno max. 20 % konvenčních krmiv (v přepočtu na obsah sušiny). Je-li k dispozici vlastní krmivo, musí být zkrmováno přednostně. Navíc ke složkám krmiv uvedeným v příloze 4 smí být u všech druhů zvířat použita následující krmiva: • seno • senáž • leguminózy • obiloviny a zadinové mlynářské produkty • olejnin • výlisky olejnin • expelery olejnin • krmná řepa

Příloha 5: Krmné suroviny minerálního původu a doplňkové látky ve výživě zvířat

- látky s určitými vlastnostmi podle článku 22b) nařízení (ES) č. 889/2008
- krmná sůl podle článku 22f) nařízení (ES) č. 889/2008
- makroprvky a mikroprvky podle přílohy V 1. a přílohy VI 3.b) nařízení (ES) č. 889/2008

Pro měď a zinek platí následující limitní hodnoty (obsah v krmné dávce):

Cílené podávání Cu a Zn přes nastýlku není přípustné.

kategorie zvířat / mg/kg suš.	Cu	Zn
selata	30	100
prasata ve výkrmu	20	100
chovné prasnice/kanci	20	100
telata	15	100
skot (kromě telat)	30	100
ovce	15	120
ostatní hosp. zvířata	20	120

- pивní kvasinky podle přílohy V 2. nařízení (ES) č. 889/2008
- konzervační látky podle přílohy VI 1.a) nařízení (ES) č. 889/2008
- antioxidanty podle přílohy VI 1.b) nařízení (ES) č. 889/2008
- pojiva, protispékavé látky a koaguláty podle přílohy VI 1.d) nařízení (ES) č. 889/2008
- doplňkové látky k silážování podle přílohy VI 1.e) nařízení (ES) č. 889/2008
- vitaminy podle přílohy VI 3.a) nařízení (ES) č. 889/2008
- enzymy a mikroorganismy podle přílohy VI 4. nařízení (ES) č. 889/2008

Příloha 6: Prostředky povolené k čištění a dezinfekci stájí, stájového zařízení a nástrojů používaných ve stáji

Obecně platí, že před nákupem provozních a obchodních prostředků má být jako reference použit každoročně aktualizovaný seznam PRO-BIO-FiBL. Seznam obsahuje všechny konformní povolené provozní prostředky ověřené svazem PRO-BIO. Neobsahuje ale všechny prostředky dostupné na trhu. Pokud byste měli použít provozní prostředky, které nejsou uvedeny v seznamu, avšak podle nařízení (ES) 834/2007 a 889/2008 jsou přípustné, a nejste si jisti, zda je jejich použití podle směrnic PRO-BIO možné, kontaktujte svaz PRO-BIO.

V seznamu provozních prostředků svazu PRO-BIO se nachází prohlášení týkající se povolení podle směrnic PRO-BIO a omezení na příslušnou oblast použití. Obecně se provádí jen ověření podle platných právních předpisů a směrnic PRO-BIO. Za produkty uvedené v seznamu provozních prostředků nemůže svaz PRO-BIO poskytnout žádnou záruku co do jejich účinnosti!

- alkohol
- čisticí a dezinfekční prostředky pro struky a dojící zařízení
- draselné a sodné mýdlo
- chlornan sodný (např. jako louh)
- kyselina citronová
- kyselina dusičná
- kyselina fosforečná (dojící zařízení)
- kyselina mléčná
- kyselina mravenčí
- kyselina octová
- kyselina peroctová
- kyselina šťavelová
- louh (hydroxid) sodný
- pálené vápno
- peroxid vodíku
- přírodní rostlinné esence
- uhličitán sodný
- vápno, vápenné mléko
- voda a pára
- žíravé draslo/hydroxid draselný/louh draselný

Příloha 7: Seznam povolených účinných látek v čisticích a dezinfekčních prostředcích v rostlinné produkci

- voda a pára
- draselné a sodné mýdlo
- vápenné mléko, vápno
- pálené vápno
- ozon
- kyselina benzoová
- hydroxid sodný (louh sodný, žíravý natron)
- hydroxid draselný (louh draselný, žíravé draslo)
- peroxid vodíku
- přírodní rostlinné esence
- kyseliny citronová, peroctová, mravenčí, mléčná, šťavelová a octová
- alkohol
- snadno a úplně odbouratelné tenzidy (např. alkylpolyglykosidy, tj. APG neboli cukrtenzidy)
- přípravky na bázi mikroorganismů
- formaldehyd na rozdíl od nař. EU není povolen!

Příloha 8: Směrnice pro použití kompostu

Certifikované* rostlinné komposty (zkompostovaná zelená hmota) a zkompostovaný komunální odpad z odděleného sběru (biopopelnice) musí odpovídat kritériím uvedeným v této příloze. Komposty je třeba odebírat z kompostáren, které jsou členem svazu Bundesgütegemeinschaft Kompost, resp. sdružení Fachvereinigung Bayerischer Komposthersteller e.V. a které pravidelně provádějí zjištění výskytu škodlivých organických látek (RAL – Bundesarbeitsgemeinschaft Gütekompost).

Komposty z odpadků, komposty obsahující průmyslový odpad a kal z čistíren odpadních vod nejsou povoleny.

Kritéria pro použití kompostů z posekané zelené hmoty

Dodavatel kompostu musí předložit certifikaci a specifikaci (obsah všech látek). Následující hodnoty nesmí být překročeny:

olovo:	kadmium:	chrom (celkově):	chrom (VI):	měď:	nikl:	rtuť:	zinek:
45 mg/kg	0,7 mg/kg	70 mg/kg	0 mg/kg	70 mg/kg	25 mg/kg	0,4 mg/kg	200 mg/kg

hodnoty z přílohy I nař.-EU

aplikované množství	Vedle rozborů na obsah těžkých kovů by měly být k dispozici také výsledky rozborů na obsah škodlivých organických látek. Pro dioxiny a furany (PCDD/F) a pro PCB platí jako orientační hodnoty následující limity: 17 ng ITE/kg (± 30 % tolerance měření), resp. 0,2 mg/kg PCB (6 standardních kongenerů) s 0,033 mg/kg sušiny na jednotlivý kongener. Komposty je třeba odebírat přednostně z kompostáren, které pravidelně provádějí zjištění obsahu těchto škodlivých organických látek. Rozbor se musí vztahovat ke skutečně dodané šarži kompostu, neboť tyto hodnoty kolísají. Je třeba vyžadovat rezervní vzorky, vztahující se k jednotlivým šaržím, aby bylo možné rychle vyjasnit případně se vyskytnuvší problémy. Maximální aplikované množství činí průměrně 5 t sušiny na ha a rok. Z technických důvodů lze několik ročních dávek spojit v jednu, která ovšem nesmí překročit 20 t sušiny/ha. Je třeba dodržet omezení směrnic pro přísun živin. Použití nakoupeného kompostu musí být povoleno kontrolní organizací a
----------------------------	---

* Jedná se o certifikát kvality, garantující řadu parametrů týkajících se hygienické nezávadnosti, obsahu cizorodých látek a těžkých kovů, obsahu vody a organické hmoty, stupně přeměny atd. (Pozn. překl.)

	svazem PRO-BIO.
--	-----------------

Kritéria pro použití kompostu z biologického odpadu z odděleného sběru z domácností (biopopelnice)

Rozsah platnosti: Kompost z biologického odpadu z odděleného sběru z domácností (biopopelnice) a směs tohoto odpadu s posekanou zelenou hmotou, resp. certifikovaným kompostem ze zelené hmoty. Platné jen pro pevné komposty; v případě předběžné fermentace biologického odpadu jen tehdy, jsou-li tyto pevné zbytky fermentace zkompostované a označené jako certifikované komposty.

1. Požadavky na příslušnou šarži

Uvedené požadavky/limitní hodnoty se ověřují při vyšetření jednotlivých šarží. Jsou-li všechna kritéria splněna, uvede se na zkušebním protokolu „vhodné pro svaz PRO-BIO“.

znak	požadavek/limitní hodnota
výchozí materiál	biologický odpad z odděleného sběru z domácností (biopopelnice), směs biologického odpadu z odděleného sběru z domácností se zelenou hmotou
doplňkové látky, které se případně přidávají na začátku procesu kompostování	látky podle přílohy I nařízení (ES) č. 889/2008
stupeň přeměny	zpravidla komposty ve stupni přeměny 4 nebo 5 dodání čerstvého kompostu ve stupni přeměny 3 jen s upozorněním na zkušebním protokolu, že je zde případně možnost zvýšeného zápachu
cizorodé látky – hmotnost (celkem)	max. 0,3 váhová % v sušině vytříditelných cizorodých látek o průměru nad 2 mm
cizorodé látky – celkový povrch	max. 15 cm ² na litr čerstvé hmoty
kameny	max. 5 váhových % kamenů > 10 mm v sušině
hygiena (fytohygiena)	0 klíčivých semen, resp. obrůstajících rostlinných částí
těžké kovy	max. mg/kg v suš. kadmium: 0,7 měď: 70 nikl: 25 olovo: 45 zinek: 200 rtuť: 0,4

	chrom (celkem): 70 chrom (VI): neprokazatelný
--	--

2. Předpoklady kompostárny, aby její kompostové produkty mohly být označeny jako „vhodné pro svaz PRO-BIO“

Následující klasifikační vyšetření a sledování hodnot je předpokladem pro to, aby kompostové produkty kompostárny mohly být označeny jako „vhodné pro svaz PRO-BIO“.

Po zásadních změnách komponovacího postupu a/nebo vstupních látek musí být klasifikační rozbor proveden znovu.

2.1 Pravidelné vyšetření, ne starší tří let

znak	požadavek/limitní hodnota
arsen a thallium	arsen: 20 mg/kg suš. thallium: 0,5 mg/kg suš.
úhrn dioxinů/furanů (PCDD/PCDF) a dPCB	20 ng/kg WHO TEQ/kg suš.
polycyklické aromatické uhlovodíky (PAU)	6 mg/kg suš.

2.2 Jednorázová klasifikační vyšetření

znak	požadavek/limitní hodnota
perfluorované tenzidy (úhrn PFOA a PFOS)	0,05 mg/kg suš.
thiabendazol	jen pro orientaci limit pro reziduum v potravinách:
klasifikační vyšetření „zimní šarže“	MRL u citrusů, jablek a hrušek: 5 mg/kg suš.
otevřený seznam dalších stopových látek	stanoví se v konkrétním případě
vyšetření iniciuje podle aktuální potřeby/v případě podezření svaz PRO-BIO v koordinaci s akreditovaným pracovištěm certifikace jakosti	

3. Použití kompostu podniky svazu PRO-BIO

aplikované množství	maximální aplikované množství : Podle potřeby zjištěné poradcem; zpravidla by neměla být překročena dávka 20 t suš./3 roky.
---------------------	--

Příloha 9: Provoz bioplynových stanic a použití digestátu

Definice

Ekologické bioplynové stanice: bioplynové stanice provozované ekologickými zemědělskými podniky

Zemědělské bioplynové stanice: bioplynové stanice provozované konvenčními zemědělskými podniky, do nichž dodávají materiál podniky svazu PRO-BIO

Biomasa: materiál určený k fermentaci v bioplynové stanici

Digestát: zbytek po výrobě bioplynu ve stanici, použitelný jako hnojivo

Pravidla pro ekologické bioplynové stanice – stanice provozované ekologickými zemědělskými podniky

Pro ekologické bioplynové stanice platí cíl fermentovat výlučně biomasu, která pochází z ekologické produkce. Je třeba usilovat o vhodné využití odpadního tepla a co nejvyšší celkovou účinnost, aby se dosáhlo vysoké energetické eficiency. Je-li k provozování ekologické bioplynové stanice nezbytná spolupráce s jinými zemědělskými podniky, aby se získalo potřebné množství biomasy, je nutno dávat přednost ekologickým podnikům. Biomasa použitá v ekologické bioplynové stanici musí být uvedena v příloze 2 (Povolené prostředky zlepšující půdu, hnojiva a součásti substrátu). Minimálně 50 % biomasy použité k fermentaci musí pocházet z ekologické produkce. Další 20 % biomasy použité k fermentaci musí rovněž pocházet z ekologické produkce nebo musí sestávat z následujících složek:

- statková hnojiva z konvenčních podniků podle přílohy 2;
- rostlinná hmota z ploch podléhajících předpisům o ochraně přírody a chráněných oblastech nebo rostlinná hmota z konvenčních leguminózo-travních ploch (jetelotráva, vojtěškotráva atd.) nebo směsek s podílem leguminóz. Konformitu této biomasy je třeba náležitě doložit.

Podniky musí do 1. 1. 2020 zvýšit podíl biomasy pocházející z ekologické produkce na 100 %. Tento předpis se v roce 2018 přezkoumá.

Živiny ve formě biomasy, které podniky svazu PRO-BIO z vlastní produkce použily do ekologické bioplynové stanice a které se jim vracejí ve formě digestátu, nejsou považovány za živiny nakoupené. Digestát z ekologických bioplynových stanic je považován za povolené hnojivo (viz přílohu 2.2). Jestliže podnik svazu PRO-BIO nakupuje biomasu pro vlastní bioplynovou stanici a veškerý digestát aplikuje na vlastní plochy, počítá se ekvivalent živin z nakoupené biomasy jako nakoupené hnojivo a musí být započítán při výpočtu přípustného množství nakoupených hnojiv.

Pro stávající bioplynové stanice podniků svazu PRO-BIO, které uzavřely certifikační smlouvu před 31. 12. 2016, platí podnikově specifická přechodná ustanovení do roku 2020.

Podmínky pro zemědělské bioplynové stanice, z nichž podniky svazu PRO-BIO odebírají digestát

Použití digestátu z bioplynových stanic, které jsou provozovány jen s konvenční biomasou, je zakázáno. V zemědělských bioplynových stanicích smí být jako biomasa použita jen hnojiva uvedená v příloze 2 této směrnice.

Je-li v zemědělských bioplynových stanicích použita biomasa z neekologické produkce, nesmí být tato biomasa ošetřena neonikotinoidy.

Živiny ve formě biomasy, které podniky svazu PRO-BIO z vlastní produkce dodaly do zemědělské bioplynové stanice a které ve formě digestátu odebraly zpět, nejsou považovány za nákup živin. Pro digestát ze zemědělských bioplynových stanic (konvenčními podniky provozované stanice, do nichž podniky svazu PRO-BIO dodávají biomasu) platí: Dodá-li podnik svazu PRO-BIO ekologicky vyprodukovanou biomasu do zemědělské bioplynové stanice, kde se používá také biomasa nevyprodukovaná ekologicky, smí do roku 2020 na svých plochách aplikovat ve formě digestátu maximálně dvojnásobek ekvivalentního množství živin, které do stanice dodal ve formě biomasy. Toto pravidlo lze vztáhnout též na rotaci osevního postupu.

Celkově nesmí aplikované množství hnojiva ve formě digestátu a nakoupených cizích organických hnojiv překročit ekvivalent podílu živin dodaných do stanice a k tomu podíl 0,5 HJ/ha zemědělské půdy (0,5 HJ = 40 kg N) a rok.

Příloha 10: Doporučení k regulaci škůdců

Preventivní opatření je třeba provádět pečlivě a komplexně, aby se zabránilo výskytu škůdců. Pokud přesto dojde k napadení, stačí mnohdy zesílená hygienická opatření, pokud je možné včas zjistit a odstranit zdroj napadení. Jsou-li nevyhnutelná další opatření přímé regulace, je třeba dávat přednost mechanicko-fyzikálním metodám před likvidací chemickými prostředky.

Opatření k regulaci škůdců v prázdných prostorách a produktech

Preventivní opatření

Budovy

Je třeba zjistit slabá místa stavebně-technických podmínek v provozních a skladových prostorách. Slabá místa je třeba podle možností odstranit.

Naskladňování

Pro nově naskladňované zboží vyčlenit prostor pro první pozorování, aby byla možná kontrola výskytu hmyzu/škůdců.

Zboží skladovat tak, aby bylo přístupné ze všech stran. Skladovat pokud možno na paletách, aby bylo možné kontrolovat ho a provádět hygienická opatření také zespodu.

Pozorování tlaku škůdců a první opatření

Vedle prostého pozorování podávají lapáky hmyzu v podobě lepových desek, obilných sond či světelných nebo feromonových lapáků informace o výši a druhu napadení a slouží i ke stálému monitoringu vnitřních prostor.

V případě předpokládaného napadení brouky se malé množství sklizeného materiálu převrství a pozoruje. Dáme-li trochu sklizeného materiálu (např. obilí) do vědra s vodou, zjistíme napadení pilousem. Napadená zrna plavou na hladině.

Spolehlivou metodou ke zjištění výskytu pilouse v počátečním stadiu je otevřít pytel s obilím a nechat ho asi hodinu stát na světlém místě. Pokud jsou v pytli brouci, lezou po vnitřní stěně nahoru.

Místnosti sousedící se skladem jako kuchyně, kantýny, šatny a obytné místnosti mohou rovněž připadat v úvahu jako místo množení hmyzu a musí být rovněž monitorovány.

Regulace v akutním případě

Hmyz

Prostředky k preventivní skladové hygieně a k regulaci při akutním výskytu škodlivého hmyzu vyplývají ze seznamu povolených prostředků ve směrnicih PRO-BIO, resp. v nařízení EU č. 834/2007.

Tyto prostředky by však měly být použity jen ve výjimečných případech.

Přípravek na bázi přírodního pyrethra lze proti létajícímu hmyzu aplikovat pomocí elektrických zmlžovačů, pracujících za tepla nebo za studena, jen v prázdných prostorách. Jestliže došlo k napadení pilousem nebo je-li předpoklad tohoto napadení, měl by se překryvně provést postřik i v dolních oblastech. Po dostatečné době působení se místnost dobře vyvětrá. Účinek lze zvýšit následným ošetřením stlačeným vzduchem a odsáváním. Do dutin se zavede práškové pyrethrum. I zde je třeba následně instalovat vhodné feromonové lapáky k trvalé kontrole. Ošetření se pokud možno za 10 až 14 dní opakuje.

Pokud je to ze stavebního hlediska možné, měly by být prostory na 2 až 3 dny vyhřáty na teplotu vyšší než 40 °C. V případě stavební způsobilosti pro termické ošetření je třeba dát tomuto ošetření přednost. Palety je možné na dva až čtyři dny zmrazit v chladicích boxech.

Tipy k regulaci molů: do bílé vápenné barvy k nátěru stěn přimíchat malé množství indiga.

Regulace škůdců prostřednictvím hormonální soustavy hmyzu: použití regulátorů růstu.

Hlodavci

Hlodavce lze vypudit pomocí živočišných olejů a ultrazvuku. Živé a sklapovací pasti na potkany a myši lze zakoupit ve specializovaném obchodě. Pokud tyto prostředky nedostačují, měl by být použit prostředek narušující srážlivost krve (jen v zajištěných, uzavíratelných a stabilních návnadových boxech; návnada jen ve formě pasty, aby se zabránilo odvléčení). V létě lze na zajištěných místech instalovat pitné návnady.

Opatření k regulaci škůdců, povolená v podnicích svazu PRO-BIO, jsou uvedena v publikaci „Schädlingsbekämpfung – Leitfaden für Bio-Produkte“ (Regulace škůdců – manuál pro bioprodukty), vydané svazem PRO-BIO.

Pokyny týkající se dezinsekčních a deratizačních firem

Firmy specializované na hubení škůdců musí být upozorněny na tyto směrnice. Návrhy na provedení zásahu, resp. úředně předepsaná opatření je třeba předat k posouzení svazu. Je třeba dávat přednost firmám, které mohou jako „akreditované firmy k hubení škůdců“ předložit certifikát IHK. Je třeba nejen upozornit na směrnice, ale podnik svazu PRO-BIO nabádáme, aby s dezinsekční a deratizační firmou uzavřel písemnou dohodu o dodržení směrnic a o provedeném opatření si nechal vystavit zápis.

Příloha 11: Léčiva, jejichž použití v chovu zvířat je zakázáno, resp. omezeno

Zákaz použití

Účinné látky:

- brotizolam (látka vzbuzující chuť k jídlu)
- fenvalerát (ektoantiparazitikum)
- piperazin (endoantiparazitikum)
- monensin (antibiotikum)

Skupiny léčiv:

- fluorochinolony (látky blokující gyrázu)
- léčiva obsahující formaldehyd (povoleny jsou očkovací látky obsahující formaldehyd)
- přípravky na bázi kombinace chemoterapeutik (antibiotika) a glukokortikoidů (antiinfektiva)
- estrogeny (samičí pohlavní hormony)

Omezení použití

Účinné látky:

- deltamethrin jen při závažném výskytu ektoparazitů u ovcí
- dimethylsulfoxid (DMSO) (protizánětlivá látka) jen pro koně, kteří neslouží k získávání potravin
- gentamicin (antibiotikum) u injekcí jen nitrožilně (povoleny jsou očkovací látky obsahující gentamicin)
- metamizol (protizánětlivá látka) jen v případě koliky u koní a telat
- neomycin (antibiotikum) jen k lokálnímu, nikoli systemickému použití (povoleny jsou očkovací látky obsahující neomycin, injektory do struků)
- thiabendazol (endoantiparazitikum) jen dodrží-li se ochranná lhůta 6 dnů

Skupiny léčiv:

- antibiotika a chemoterapeutika (antiinfektiva):
 - při onemocněních vemene pokud možno jen tehdy, bylo-li provedeno bakteriologické vyšetření s testem rezistence (vzorky od jednotlivých zvířat, resp. jednotlivých čtvrtí)
 - v případě účinnosti mají přednost beta-laktamová antibiotika
 - je třeba dávat přednost antibiotikům s krátkodobou účinností před antibiotiky s dlouhodobou účinností
 - musí být dodržena ochranná lhůta 48 hodin

- antiparazitika jen v případě zjištění přítomnosti parazitů, při vysokém infekčním tlaku i před výskytem klinických příznaků (strategická léčba); musí být dodržena ochranná lhůta 48 hodin
- avermectiny (antiparazitika) jen při závažném výskytu ektoparazitů u prasat a ovcí
- gestageny, gonadotropiny, přípravky na bázi hormonů adenohipofýzy a prostaglandiny jen u jednotlivých zvířat
- glukokortikoidy (protizánětlivé látky) jen ve stavech akutně ohrožujících život, v akutních alergických stavech, při neinfekčních zánětech a akutních metabolických poruchách
- neuroleptika a jiné ztišující prostředky, jen u jednotlivých zvířat po lékařské indikaci
- organofosfáty jen jako pour-on přípravky u ektoparazitóz prasete, k omývání jen u ovcí v případě svrabu
- syntetické pyreroidy (antiparazitika) jen jako pour-on přípravky nebo ušní klipy (v ojedinělých případech s lékařskou indikací jsou povoleny i jako roztok)
- tetracykliny (antibiotika), u injekcí pokud možno jen nitrožilně; dlouhodobě působící tetracykliny (antibiotika) jen k léčbě chlamydiových infekcí
- přípravky k zaprahnutí (dlouhodobě působící antibiotika) jen u problematických zvířat s lékařskou indikací a důkazem přítomnosti původce